O2

WYTYCZNE DOTYCZĄCE NAUCZANIA STARSZYCH UCZNIÓW

Spis treści

Spis treści 1
Wstęp 4
1. Zasady nauczania 6
Zorientowanie na działanie 6
WSKAZÓWKI DLA NAUCZYCIELI 8
Orientacja międzykulturowa 8
WSKAZÓWKI DLA NAUCZYCIELI 9
Zorientowanie na ucznia 9
WSKAZÓWKI DLA NAUCZYCIELA 10
3. Kompetencje nauczyciela 11
Kompetencje nauczyciela 12
Rysunek 3.1. Kompetencje nauczyciela 13
Rola nauczycieli 13
1. Budowanie porozumienia 15
Rysunek 3.2. Kluczowe aspekty budowania porozumienia 16
2. Tworzenie przyjaznego, bezpiecznego środowiska. 16
3. Przygotowanie nauczyciela: 17
4. Wymagania/zalecenia dotyczące kwalifikacji nauczyciela 18
5. Umiejętności nauczyciela – empatia, zdolności komunikacyjne, asertywność, umiejętność rozwiązywania konfliktów, planowanie (umiejętności miękkie): 18
Rysunek 3.3. Ogólne kompetencje nauczyciela 19
6. Sugerowane dodatkowe kwestie pod rozwagę 20
4. Ocena ucznia i feedback 22
Samoocena 24
Rodzaje samooceny 25
Wsparcie uczniów 26
Feedback i feedforward 27
Feedback (lub feedforward) na temay postępów w nauce przekazujemy w oparciu o trzy proste zasady. 28
5. Motywacja i zaangażowanie uczniów 30
Niewielkie uczestnictwo seniorów w zajęciach nieformalnych 30
Rysunek 5.1. Wskaźnik uczestnictwa w kształceniu i szkoleniach 32

Motywacja wewnętrzna i zewnętrzna 33
Kategorie uczniów, różne motywacje (różni seniorzy, różne oczekiwania) 34
Rysunek 5. 2. Motywacja seniorów w nauce języka obcego 35
Zróżnicowane motywacje 36
Rysunek 5.3. Przyczyny motywacji do nauki wg Carré 36
Style zachowań społecznych i jak z nimi pracować 37
WSKAZÓWKI DLA NAUCZYCIELI 38
6. Techniki uczenia się stosowane przez uczniów 39
Behawioryzm, konstruktywizm i kognitywizm - zarys 39
Europejski System Opisu Kształcenia Językowego i nauka zorientowana na kompetencje 41
WSKAZÓWKI DLA NAUCZYCIELI 42
6.1 Style i strategie uczenia się 43
Rysunek 6.1.1 Style uczenia się 43
WSKAZÓWKI DLA NAUCZYCIELI 45
6.2 Zadanie domowe i gramatyka 46
Rysunek 6.2.1. Strategie kognitywne 47
6.3 Powtarzanie 50
WSKAZÓWKI DLA NAUCZYCIELI 52
6.4 Praca w zespole 52
WSKAZÓWKI DLA NAUCZYCIELA 54
7. Nauka zdalna – narzędzia i metodologia 55
Cel kursu 55
Rysunek. 7.1. Interaktywność lekcji 56
Struktura kursu 57
Przygotowanie kursu w ramach nauczania zdalnego 58
Nauka języka poprzez sztukę 61
Nauka języka poprzez oglądanie krótkich filmów 61
Nauka języka poprzez muzykę 62
Rysunek. 7.2. Nauka języka poprzez muzykę 63
Nauka języka poprzez opowiadanie historii 64
Rysunek. 7.3. Digital storytelling (Cyfrowe opowiadanie historii) 65
Nauka języka poprzez quizzy i gry 66

Rysunek 7.4. Korzyści płynące z grania w gry 67

Bibliografia 70

Wstęp

Niniejsze wytyczne dla starszych osób uczących się języków stanowią jeden z wytworów pracy intelektualnej w ramach projektu „Tworzenie nowego znaczenia w kształceniu językowym starszych uczniów". Celem projektu jest opracowanie wytycznych dla nauczycieli języka angielskiego, dzięki którym lepiej odpowiedzą na potrzeby edukacyjne starszych uczniów, będą motywować i zachęcać seniorów do nauki przez całe życie. Naszym celem jest pomóc starszym uczniom w nauce, pomóc im poprawić ich umiejętności językowych i osiągnąć lepsze wyniki w nauce w nauce języka angielskiego.

Chcąc osiągnąć ten cel, zespół projektowy opracuje także wytyczne dotyczące uczenia się języka z wykorzystaniem strategii i technik uczenia się. Ponadto, rozwój niniejszego projektu pozwoli starszym osobom uczącym się języka angielskiego nabyć umiejętność wypowiadania się w języku angielskim, zmniejszyć stres podczas zajęć oraz poprawić jakość zajęć z języka angielskiego dla seniorów w krajach partnerskich. Na wytyczne składać się będzie również zbiór pomysłów dla nauczycieli języków i gotowych materiałów do wykorzystania w klasie. Wszystkie badania potwierdzają pozytywny wpływ ćwiczenia mózgu na nasze zdrowie, umysł i długowieczność. Osoby, które nie przestają się uczyć zą zdrowsze, później doświadczają objawów upośledzenia funkcji poznawczych i łatwiej im żyć.

Niniejszy dokument składa się z ośmiu części. W pierwszej części omówiono korzyści płynące z zastosowania róznych metod nauczania w klasie. Liczne przykłady powinny pomóc nauczycielom w bardziej przekonywujący sposób zachęcić starczych uczniów do nauki. W drugiej części podkreślono, że nie istnieje jedna właściwa metoda nauczania języka określonej grupy osób w wieku 55 lat i starszych, a nauczyciel musi wybrać własne metody pracy. Proces uczenia się przebiega podobnie u wszystkich uczniów, ale uczenie się jest również procesem wysoce indywidualnym. Z tego też względu nauczyciele mogą znaleźć wskazówki dydaktyczne odpowiednie dla siebie i grupy, której nauczają. Część trzecia pomoże rozwijać kompetencje nauczycieli. Czwarta, piąta i siódma część koncentrują się na uczniach i zawierają omówienie pytań oraz narzędzi oceny uczniów, pozwalających na zwiększenie ich motywacji. Także w tej części nauczyciele mogą poznać techniki uczenia dla poszczególnych stylów uczenia się,

dostosowane do do tychże prace domowe, propozycje ćwiczen do pracy w zespołach i zadania umożliwiające powtarzanie materiału. Część 7 w całości koncentruje się na uczeniu zdalnym.

1. Zasady nauczania

W przypadku pracy z uczniami w wieku 55 lat i starszymi nie istnieje jeden właściwy sposób nauczania języka, czy to określonej grupy osób czy jednej osoby. Wiemy, że pewne procesy uczenia się przebiegają podobnie u wszystkich uczniów, niemniej jednak uczenie się jest również procesem wysoce indywidualnym. Jako nauczyciele mamy jednak możliwość skorzystania z pewnych wskazówek, które pomagają nadać zajęciom określoną strukturę. Wytyczne te zostały opracowane przez instytucje takie jak Goethe-Institut (1998) i „Zentralstelle für das Auslandsschulwesen" (2009).

Zorientowanie na działanie

Ta koncepcja dydaktyczno-metodyczna jest prawdopodobnie najwłaściwszą, współcześnie stosowaną metodą nauczania języków. Według tej koncepcji, uczeń jest jednostką wchodzącą w interakcje w środowisku społecznym. Konieczność poznania i zrozumienia autentycznego kontekstu, w którym porusza się uczeń na co dzień, ma ogromne znaczenie, dotyczy zatem również starszych uczniów. Języka nie uczymy się wyłącznie dla samej jego nauki; nauczyciel daje uczniowi odpowiednie narzędzia leksykalne i językowe, aby ten mógł poradzić sobie z autentyczną sytuacją w życiu codziennym. W mniej lub bardziej jednorodnych klasach, w których uczniowie są w podobnym wieku, nauczycielowi łatwiej jest więc określić takie narzędzia językowe, zakłada się bowiem, że uczniowie mają do czynienia z podobnymi sytuacjami życiowymi. Mogą to być: odnalezienie drogi w supermarkecie lub piekarni, pogawędka z sąsiadem, możliwość porozmawiania o swojej rodzinie, pytanie o drogę w mieście, nauka składania skarg, rozumienie pism urzędowych, a także znajdowanie odpowiednich do wieku kursów rekreacyjnych lub innych informacji w Internecie, a nawet wiedza na temat tego, które angielskie kanały telewizyjne oglądać.

Takie autentyczne sytuacje zawsze powinny odzwierciedlać te, które mają miejsce w środowisku, w którym uczniowie chcą posługiwać się językiem angielskim. Większość

podręczników do nauki języka angielskiego jest przeznaczona dla młodszych uczniów, a także nawiązuje do

regionu, z ktorego pochodzą. Z tego względu niektóre treści mogą być nieprzydatne dla starszych uczniów, co podkreśla potrzebę opracowania materiałów specjalnie dla tej grupy wiekowej. Autentyczne materiały powiązane z danym regionem powinny również stanowić integralną część materiału wykorzystywanego przez nauczyciela. Powinien on motywować i zachęcać uczniów do dyskusji na temat treści i języka oraz samodzielnego znajdowania rozwiązań. Ćwiczenia należy zatem opracowywać jako zadania otwarte, priorytetem zaś powinien być sukces komunikacyjny. Ogólna poprawność formalna użycia języka jest zawsze związana z sukcesem komunikacyjnym, co oznacza, że gramatyki i słownictwa nie uczymy się tylko dla ich samych. Stosowanie ich zawsze służy wazniejszemu celowi, jakim jest rozwiązywanie konkretnych problemów komunikacyjnych.

Przejrzystość jest kluczem do nauczania w grupie zorientowanej na działanie. Aby uczniowie i nauczyciele mogli obserwować proces uczenia się języka, nauczyciele określają postępy w nauce języków poprzez wymienianie kompetencji nabytych na lekcji. Można je sformułować za pomocą zdań typu „Uczeń potrafi…". Przykładowo: „Uczniowie potrafią zapytać o cenę przedmiotu w sklepie" lub „Uczeń potrafi wyrazić swoje upodobania i pragnienia". Kompetencje te należy zdefiniować na początku zajęć i można je wykorzystać jako narzędzie do autorefleksji, które umożliwia uczniom obserwowanie własnego procesu uczenia się. Szczególnie starsi uczniowie, którzy mogli uczyć się innych języków w młodości za wykorzystaniem innych technik nauczania, mogą nie być przyzwyczajeni do bardziej nowoczesnych stylów nauczania. Wiele osób nauczyło się języka w toku nauczania frontalnego, w ktorym wykorzystywano niewielką liczbę ćwiczeń wykonywanych z partnerem lub w grupie, lub z całkowitym pominięciem zabawy, w środowisku w którym skupiano się głównie na gramatyce, a mniej na komunikacji w kontekście społecznym. Style nauczania różnią się także w zależności od kultury. Z tego względu udzielanie jasnych i przejrzystych odpowiedzi na pytanie ucznia: „czego się uczę?" jest niezbędne w nauczaniu języka obcego.

- Zadbaj o to, by wyposażyć uczniów w umiejętności językowe umożliwiające im rozwiązanie zadania, np. przed rozpoczęciem wykonywania ćwiczenia przedstaw strategie komunikacyjne.
- Aktywnie angażuj uczniów, m.in. poprzez pracę grupową, podczas której wszyscy starsi uczniowie mają możliwość podzielenia się swoją opinią lub doświadczeniem.
- Udzielaj konstruktywnego feedbacku.

Orientacja międzykulturowa

Ważne jest stworzenie sytuacji, w których starsi uczniowie mogą sprawdzić swoje nowo nabyte umiejętności językowe w innym otoczeniu kulturowym oraz zaobserwować podobieństwa i różnice między kulturą obcą a rodzimą. Celem takiego działania jest sprawdzanie i rozwój wiedzy oraz opracowywanie przez uczniów strategii radzenia sobie w stytuacjach z życia codziennego. Uczniowie powinni nauczyć się jak komunikować się w innym środowisku kulturowym z otwartością i szacunkiem.

Grupa może stanowić bezpieczną przestrzeń do dyskusji na temat różnic kulturowych zaobserwowanych w prawdziwych sytuacjach życiowych, których uczniowie mogli doświadczyć.

Przestrzeń taką można stworzyć umożliwiając uczniom opisanie sytuacji, a tym samym rozpoczęcie dyskusji sprzyjającej wymianie międzykulturowej. Nauczyciel może przedstawić różne materiały, takie jak zdjęcia, filmy, projekty, a nawet zaproponować odgrywanie ról, co pomoże starszym uczniom nabrać świadomości sytuacji i zrozumieć ją. Wreszcie, lekcje powinny skupiać się na biografiach starszych uczniów.

Nieodzowną rolę w nauce języków odgrywają również inne języki, których uczniowie uczyli się w przeszłości. Pomagają uczniom rozpoznać pewne struktury i znaczenia w nowym języku. Starsi uczniowie nie powinni czuć się przytłoczeni nauką nowego języka, ale zmotywowani w

dostrzeganiu podobieństw do tego, czego nauczyli się już w przeszłości. Narzędzia do nauki języka mogą również wzbudzić ich zainteresowanie własnym językiem i kulturą.

WSKAZÓWKI DLA NAUCZYCIELI

Przygotuj się i zadaj kilka z poniższych pytań:

- W jaki sposób moi uczniowe mogą poznać nowe środowisko?
- Co mogą zrobić moi uczniowie, aby we właściwy sposób wyrażać emocje?
- Kiedy i w jaki sposób uczniowie mogą przedstawić swoje sporzeżenia na temat nowej kultury?
- Czy materiały są wystarczająco ciekawe, by wywołać dyskusję?
- Gdzie może dojść do konfliktów? W jaki sposób mogę się na nie przygotować?

Zorientowanie na ucznia

Ponieważ uczniowie w starszej grupie wiekowej często mają „dużo do powiedzenia", nauczyciel może chcieć stworzyć platformę, na której uczniowie mogą opowiadać o swoich doświadczeniach, przedstawiać swoją wiedzę i przemyślenia. Rolę nauczyciela można rozumieć jako rolę organizatora działającego w tle, w razie potrzeby służącego pomocą i wskazówką.

Uczniowie mają możliwość wyboru tematów i komunikowania pomysłów dotyczących własnych preferencji w nauce. Niektórzy uczniowie mogą preferować naukę języka poprzez dotyk i kontakt fizyczny, dobierając do siebie karty lub wykonując ćwiczenia polegające na ustawianiu się w kolejce a pomagające zrozumieć składnię zdania. Inni mogą z przyjemnością śpiewać piosenki, klaskać lub poruszać się, i w ten sposób poznawać melodię i rytm języka, a nawet jego gramatykę.

Niektórych może szczególnie zainteresować nabywanie kompetencji medialnych, na przykład poprzez pracę na komputerze lub korzystanie ze smartfona. Stworzenie adresu e-mail i pisanie e-maili w języku docelowym może być pozytywnym skutkiem ubocznym kursu językowego, pozwalającym jego uczestnikom nawiązać kontakt z młodszymi grupami wiekowymi. Kurs językowy może otworzyć drzwi do zdobycia większej liczby kompetencji, nie tylko zaś czterech istotnych kompetencji językowych, takich jak pisanie, czytanie, słuchanie i mówienie (patrz "Zorientowanie na działanie").

Oczywiście najistotniejszą kwestią jaką nauczyciel musi wziąć pod uwagę podczas pracy ze starszymi uczniami, jest wolne tempo nauki. Wymagana jest cierpliwość i ciągłe powtarzanie wyuczonych treści. Podstawowe terminy gramatyczne lub nawet podstawowe strategie uczenia się języka mogły zostać zapomniane lub nigdy nie zostały opanowane. Nauczanie języka osób w zaawansowanym wieku oznacza również możliwość zrewidowania podstawowych zasad uczenia się: m.in. tego, jak uczyć się słownictwa lub jak znajdować zasoby językowe w życiu codziennym.

W środowisku zorientowanym na ucznia nauczyciel zwraca szczególną uwagę na jego indywidualne motywacje, cele i potrzeby związane z nauką języka. Pracę na zajęciach można urozmaicić dzięki pracy w grupach lub parach. Dzięki temu uczniowie biorą odpowiedzialność za własny proces uczenia się i tempo pracy. Starsi uczniowie mogą jednak nie być przyzwyczajeni do takich form nauki, przez co należy ich oswajać z nimi stopniowo.

WSKAZÓWKI DLA NAUCZYCIELA

- Nauczyciele mogą zadać sobie następujące pytanie: które z przygotowanych przeze mnie zadań uczniowie mogą wykonywać samodzielnie?
- Zaproponuj zadania różniące się pod względem obszerności i jakości, pozwalające na wewnętrzne zróżnicowanie materiału. W ten sposób uczniowie mogą samodzielnie wybrać te zadania, które odpowiadają im najbardziej.

Nie ulega wątpliwości, że wszystkie metody uczenia się są ze sobą powiązane i wzajemnie na siebie wpływają. Omówione trzy metody, tj. zorientowanie na działanie, orientacja międzykulturowa i zorientowanie na ucznia to tylko kilka z wielu możliwości dostosowania metod nauczania do potrzeb uczniów w wieku 55 lat i starszych.

3. Kompetencje nauczyciela

W części IO1 projektu MEANING przeprowadzono szeroko zakrojone badania mające na celu poznanie potrzeb starszych uczniów w zakresie nauki języków. W niniejszej części przewodnika przyjrzymy się temu w jaki sposób potrzeby te można przełożyć na konkretne kompetencje nauczycieli.

Skuteczne nauczanie języka sprowadza się do przygotowania nauczyciela. Dla seniorów nauka nowego języka może być trudna, zwłaszcza jeśli jest to ich pierwszy raz. Istnieje jednak wiele różnych sposobów na zaangażowanie starszych uczniów i wiele działań, dzięki którym nauka nowego języka jest znacznie przyjemniejsza. Ucząc języka nauczyciel musi brać pod uwagę szereg czynników, począwszy od oczywistych narzędzi językowych – wspólnych słów kluczowych, łączników i popularnych zwrotów, używanych na co dzień – aż po czynniki psychospołeczne wpływające na starszych uczniów. Stosowanie wszystkich tych zasad pozwoli uczniom przyswoić podstawy języka, którego się uczą i poczuć się komfortowo podczas nauki.

Podczas nauczania i uczenia się nowego języka należy wziąć pod uwagę różne czynniki, które razem stanowią klucz do skutecznego nauczania języka starszych uczniów. Czynniki te wymieniono i wyjaśniono poniżej na podstawie wyników przeprowadzonych na ten temat badań, co pomoże je zrozumieć. Oczywiście istnieje wiele różnych sposobów nauczania języka i dla niektórych osób czynniki te mogą nie składać się na odpowiednią metodą nauczania i uczenia się. Niemniej, według badań są to czynniki, które pomogają dorosłym w nauce nowego języka.

Kompetencje nauczyciela

1. Należy zadbać o to, by starsi uczniowie słyszeli nauczany materiał. Należy mówić głośno i wyraźnie przez cały czas. Pamiętaj, aby nie krzyczeć ani nie podnosić głosu na uczniów, ponieważ może to wywołać dyskomfort w klasie. Jest to szczególnie istotne, bo dorośli uczniowie będą musieli wyraźnie słyszeć i rozumieć treść oraz wymowę języka. Trudno im będzie od razu podłapać wymowę języka, ale na dłuższą metę pomoże im to w oswojeniu się z sytuacją.
2. Stosowanie dużej czcionki ma materiałach drukowanych przekazywanych w klasie pozwala lepiej zadbać o potrzeby osób z problemami ze wzrokiem. Oczywiście nie dotyczą one **WSZYSTKICH** dorosłych uczniów. Nie każdy z nich cierpi na problemy ze wzrokiem, ale stosowanie dużej czcionki pozwoli zaspokoić potrzeby wszystkich uczniów.
3. Modelowanie zadań i dbałość o to, by uczniowie w pełni zrozumieli i potrafili wykonać zadanie w taki sposób, jaki zaprezentowano. Podczas modelowania zadania, w tym podczas zademonstrowania wymowy słów, uczniowie dowiadują się, w jaki sposób zadanie ma zostać napisane lub wypowiedziane. Nie można oczekiwać,że uczniowie świetnie wykonają dane zadanie, jeśli nie pokazano im – szczegółowo – jak je wykonywać.
4. Nauczyciele muszą wyrobić w sobie nawyk regularnego przetwarzania nowych konstrukcji leksykalnych i gramatycznych, a także testowania koncepcji. Jest to konieczne ponieważ starzejąc się, zapamiętujemy informacje na krócej, a to, czego uczeń nauczy się na jednej lekcji, może zostać zapomniane dwie lekcje później lub ukryte w zasobach wiedzy biernej. Czynne korzystanie z nowo zdobytej wiedzy przynosi starszym uczniom wiele korzyści.

Rysunek 3.1. Kompetencje nauczyciela

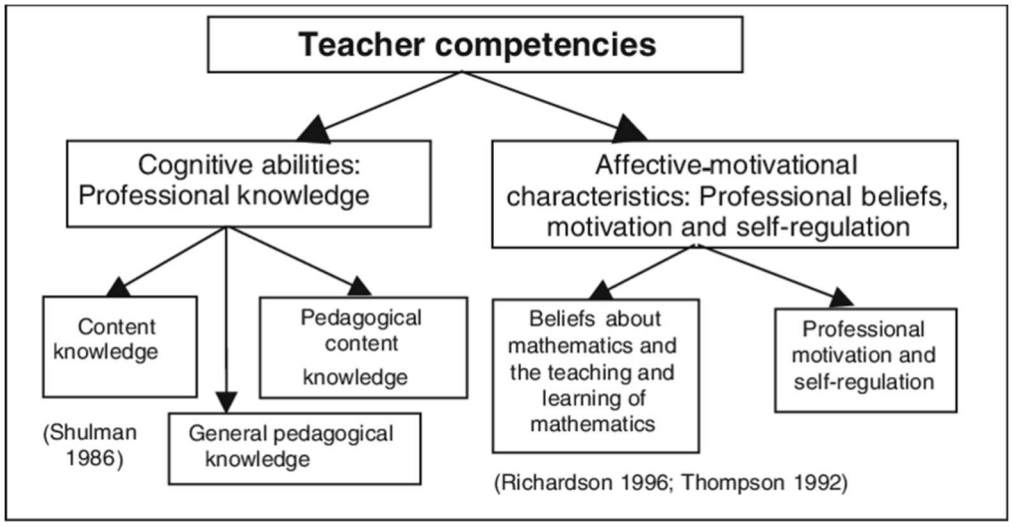

3.1
Kompetencje nauczyciela
Zdolności poznawcze: Wiedza zawodowa
Wiedza merytoryczna
Merytoryczna wiedza pedagogiczna
Ogólna wiedza pedagogiczna
Afektywne cechy motywacyjne: przekonania zawodowe, motywacja i autoregulacja
Przekonania dotyczące matematyki oraz nauczania i uczenia się matematyki
Motywacja zawodowa i autoregulacja

Rola nauczycieli

1. Spotkania z innymi nauczycielami w celu omówienia różnych technik i strategii możliwych do wdrożenia w klasie. Spotykając się z innymi nauczycielami, nauczyciele mogą omówić, jakie strategie są dla nich przydatne i w jaki sposób mogą pomóc sobie nawzajem. W ten sposób mogliby również rozdzielić pracę między siebie. W sytuacji, w której jeden nauczyciel wykonuje jedno zadanie, drugi zaś inne zadanie, jakość każdej czynności jest wyższa. Poświęcając czas tylko jednej czynności nauczyciel wykonuje ją staranniej; podczas gdy wykonuje swoją pracę, inny nauczyciel wykonuje swoją .
2. Rozumienie różnych kultur w procesie nauczania pozwala nauczycielom trafić do uczniów – termin „pomost kulturowy” ma tu zasadnicze znaczenie, ponieważ jest

terminem używanym do opisania nauczyciela, który technicznie rzecz biorąc jest „pomostem" między tymi dwiema kulturami i może pomóc uczniom zrozumieć różnice i podobieństwa istniejące między dwoma różnymi kulturami. W takim przypadku nauczyciel musi dobrze znać kulturę i zadbać o to, by uczniowie rozumieli, o co niej chodzi. Ćwiczenia związane z jedzeniem, ubraniami i stylem życia byłyby interesujące i oscylowały wokół kultury. Różnice kulturowe istnieją również między osobami pochodzącymi z tego samego kraju, a będącymi w różnym wieku. Ucznia w wieku 70 lat może uczyć 25-letni nauczyciel. W takiej relacji z pewnością będą występować różnice „kulturowe".

3. Zadawanie właściwych prac domowych, z których treścią uczniowie będą mogli się identyfikować i którą będą utrwalać wykonując ćwiczenia z rówieśnikami – dotyczy to tematów, które poruszają najczęściej rozmawiając w swoim ojczystym języku. Jeśli otrzynują zadanie domowe oparte na ich zainteresowaniach, hobby i rozmowach, które ich interesują, istnieje większe prawdopodobieństwo, że będą zaangażowani w naukę i będą czerpać z niej większą przyjemność.
4. Tworzenie indywidualnych planów dla uczniów, zapewniających właściwe wsparcie dla każdego ucznia. Tworzenie takich indywidualnych planów może wydawać się dużo bardziej pracochłonne, ważnym jednak jest, aby nauczyciel znał swoich uczniów i zapewnił im właściwe wsparcie. Niektórzy uczniowie mogą wyróżniać się w nauce, niektórzy mogą mieć trudności; ważnym jest, aby zadania były wyzwaniem dla uczniów wyróżniających się, i aby ci, ktorzy radzą sobie gorzej otrzymywali wsparcie – chodzi o to, by wszyscy uczniowie byli konsekwentnie zaangażowani w naukę.
5. Dbanie o to, by nauczać wymowy poprawnie i by uczniowie całkowicie ją rozumieli. Nauczanie wymowy jest istotne od początku kursu. Uczniowie będą mieli czas na doskonalenie wymowy, od początku jednak muszą ją znać, dzięki czemu nabierają pewności co do tego, że wciąż mają czas na zadawanie pytań i jej doskonalenie.

1. Budowanie porozumienia

1.1. Poznanie imion uczniów i umożliwienie im wzajemnego poznania się za pomocą ćwiczeń językowych. Zadanie to może wydawać się bardzo proste, ale poznanie imion uczniów a może nawet jednego z ich zainteresowań pokazuje, że uczniowie są dla nauczyciela ważni. To znacznie ułatwia rozpoczęcie rozmowy i rozmawianie z uczniami o sobie.

1.2. Organizacja pracy w grupie; sprzyja ona wspólnej pracy uczniów i poznawaniu się nawzajem. Praca w grupie może także sprzyjać ćwiczeniu wymowy; uczniowie mogą komentować, czy wymowa lub użycie słów przed drugą osobę jest poprawne.

1.3. Dopasowywanie tematyki lekcji do zainteresowań poszczególnych osób, z uwzględnieniem tego, czy uczniowie rozumieją jej treść oraz z uwzględnieniem tego, czego dopiero muszą się nauczyć. Dotyczy to również pracy domowej, o której mowa powyżej.

1.4. Pokazanie swojej osobowości na lekcji – zadbaj o to, by uczniowie dowiedzieli się, kim jesteś jako nauczyciel i jako osoba. Ważnym jest, aby uczniowie wiedzieli, kim jest nauczyciel jako osoba; dzięki temu mogą z nim rozmawiać i nie czuć się przy tym onieśmieleni.

1.5. Poznanie zainteresowań uczniów i prowadzenie lekcje na temat ich zainteresowań w celu maksymalnego zwiększenia ich zaangażowania.

1.6. Podczas pierwszego spotkania z uczniami można zastosować znane z psychologii zasady *pacing* i *mirroring*. *Mirroring* to sztuka naśladowania mowy ciała, oddechu i mimiki drugiej osoby w celu nawiązania z nią kontaktu. Badania pokazują, że dobrzy przyjaciele w naturalny sposób wykonują bardzo podobne gesty. Naśladując język ciała innej osoby, wysyłamy jej podprogową wiadomość: „jesteśmy tacy sami". Eksperci twierdzą, że jeśli dana osoba zmieni postawę, należy odczekać co najmniej 2 sekundy, zanim przybierzemy taką samą. Zasada *pacing* także opiera się na naśladowaniu, tyle że dotyczy ekspresji słuchowej – szybkości mowy, intonacji i wysokości tonu.

Rysunek 3.2. Kluczowe aspekty budowania porozumienia

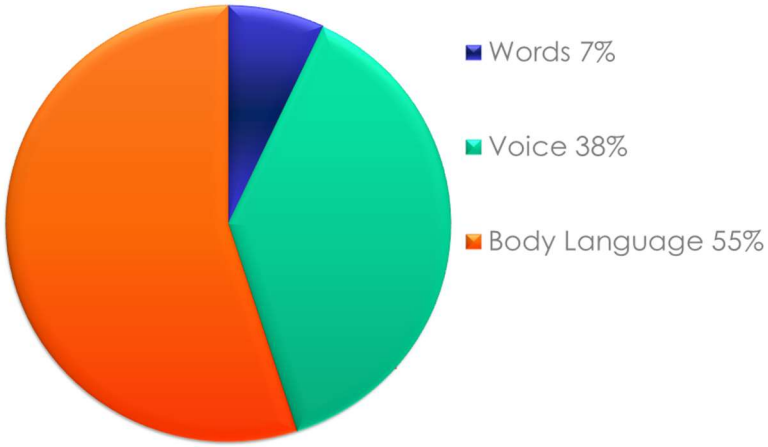

3.2
Słowa 7%
Głos 38%
Język ciała 55%

Źródło: naturallyloyal.com https://bit.ly/2Z3FKpO (dostęp 18/10/2021)

2. Tworzenie przyjaznego, bezpiecznego środowiska.

2.1. Twórz społeczność przez cały rok – zadbaj o to, by działania i strategie pozwalające uczniom na wyrażanie swoich myśli i pomysłów, były wykorzystywane przez cały czas. Dzięki temu każdy uczeń czuje się w klasie swobodnie i może w pełni wyrażać siebie. Jeśli uczeń nie czuje się komfortowo, będzie mu trudniej przyswoić treść.

2.2. W niektórych sytuacjach także nauczyciele muszą upewnić się co do prawdziwości przekazywanych przez siebie informacji i nie ma nic złego w pokazaniu tego uczniom. Przekonają się tym samym, że nawet rodowici użytkownicy języka angielskiego nie wiedzą wszystkiego o swoim języku. Pokazując, że nie wie wszystkiego nauczyciel pokazuje także, że jest takim samym uczniem jak jego uczniowie. Jest to szczególnie ważne w przypadku starszych uczniów, ponieważ „swoje już widzieli" i często potrafią dostrzec oszustwo.

2.3. Zaprezentowanie uczniom jak należy pisać i czytać, dzięki czemu będą świadomi tego, czego się od nich oczekuje i jakie są oczekiwania nauczyciela w zakresie przedstawienia zadania lub wypowiedzi.

2.4. Bądź cierpliwy w stosunku do uczniów; mówienie na głos może być dla nich trudne lub krępujące, mogą też obawiać się udzielenia błędnej odpowiedzi. Cierpliwość pozwoli uczniowi znaleźć rozwiązanie przy zachowaniu czasu do namysłu; poczuje mniejszą presję niż wtedy,gdy ciągle mu się przerywa.

2.5. Utrzymuj kontakt wzrokowy, komunikuj się za pomocą mimiki, podchódz do ucznia. Używaj humoru jako formy niewerbalnej pochwały, zwracaj jednak uwagę na to, by humor był stosowne, ponieważ bardzo się on różni w zależności od kultury i języka. Jeśli uczeń nie rozumie pewnego rodzaju humoru, może mu się wydać niegrzeczny.

3. Przygotowanie nauczyciela:

3.1. Postępuj zgodnie z zasadą 3P – *plan ahead, prepare, practice* (planuj z wyprzedzeniem, przygotuj się, ćwicz). Przygotuj wcześniej plany lekcji, aby po odejściu od tematu móc szybko spojrzeć na plan zajęć i wrócić na właściwe tory. Ostatnie P – practice, czyli ćwiczenie – jest niezbędne podczas nauczania języka, ćwiczenie oznacza przerabianie lekcji w taki sposób, jakby uczniowie byli na niej obecni, oraz wzięcie pod uwagę pytań jakie mogliby zadać. Przewidywanie odpowiedzi, wolniejszego zapamiętywania oraz problemów fonologicznych jest szczególnie istotne w przypadku nauczania starszych uczniów.

3.2. Ćwicz, szybko czytając plan zajęć przed ich rozpoczęciem, dzięki czemu dobrze zapamiętasz omawiany materiał. Zalecenie to odnosi się do poprzedniego punktu zasady 3 P, zwłaszcza ćwiczenia.

3.3. Cele nauki muszą być realistyczne, ale ambitne. Nie ma sensu stawiać za cel czegoś, czego nigdy nie da się osiągnąć. Wyznaczanie takich celów sprawi, że uczniowie poczują się onieśmieleni i zniechęceni niemożnością ich osiągnięcia i

niepowodzeniem. Ważne jest to, aby cele były realistyczne i aby uczniowie nie doświadczali regresu.

3.4. Motywacja to klucz do sukcesu. Nieustannie motywuj uczniów, dzięki czemu będą się czuli lepiej rozumiani a jakość nauki będzie wyższa. Najlepszą motywację stanowi pozytywny feedback. Jeśli uczniowie zauważą, że dobrze sobie radzą, będą zmotywowani do dalszych prób i stawiania sobie kolejnych wyzwań.

4. Wymagania/zalecenia dotyczące kwalifikacji nauczyciela

4.1. Najlepszym wyborem dla nauczyciela są kursy umożliwiające zdobycie uznawanych na całym świecie kwalifikacji. Kursy te to (między innymi): TEFL (Teach English as a Foreign Language) i CELTA (Cambridge University). CELTA jest uznawanym od 40 lat kursem potwierdzającym kwalifikacje w zakresie nauczania języka angielskiego osób mówiących w innych językach (TESOL) oraz nauczania języka angielskiego jako obcego (TFL).

4.2. Istnieje także szereg innych kursów organizowanych przez różne instytucje. Koledże i uniwersytety oferują kursy dla uczestników na wszystkich poziomach zaawansowania, potrzebne kwalifikacje można zdobyć także uczestnicząc w kursach online.

4.3. Na kursach tych kładzie się nacisk na takie komptenecje jak rozumienie współczesnej metodologii nauczania, dogłębną znajomość gramatyki i fonologii, rożnicowanie, korzystanie z materiałów, techniki poprawiania oraz umiejętności mikro takie jak praca przy tablicy i umiejętności w zakresie korzystania z narzędzi technologicznych.

4.4. Zaleca się także, a w niektórych krajach wymaga, odbycie szkolenia w zakresie bhp w celu uzyskania wiedzy na temat zapewnienia bezpiecznego środowiska pracy oraz tego, jakie podjąć środki w razie wystąpienia nagłego wypadku.

5. Umiejętności nauczyciela – empatia, zdolności komunikacyjne, asertywność, umiejętność rozwiązywania konfliktów, planowanie (umiejętności miękkie):

5.1. Do umiejętności miękkich zaliczają się umiejętność występowania publicznie, zdolności przywódcze, umiejętność zarządzania konfliktem, umiejętności interpersonalne, umiejętności komunikacyjne, zarządzanie stresem, zarządzanie czasem i umiejętność podejmowania decyzji. Chcąc podać konkretny przykład wykorzystania takich umiejętności, warto zastanowić się do do jakiego rodzaju konfliktu może dojść w klasie. Może dojść do niego wskutek starcia się przeciwstawnych poglądów na temat religii, polityki czy moralności; ważnym jest, aby nauczyciel zachował bezstronność w tej sytuacji (niezależnie od tego jakie są jego osobiste przekonania). Inne przykłady to umiejętność dyplomatycznego interweniowania w sytuacji, w której uczeń dominuje w dyskusji i kierowania rozmową tak, by wszyscy mogli wziąć w niej udział. To, że miewamy swoich ulubionych uczniów jest zapewne naturalne, jednak sposób bycia nauczyciela, jego język ciała, i to jak traktuje uczniów powinien wskazywać na to, że traktuje wszystkich równo.

5.2. Posiadanie przez nauczyciela wszystkich wyżej wymienionych umiejętności jest ważne w momencie, w którym uczniowie wychodzą z zajęć. Z umiejętnościami tymi wiąże się też zdolnośc adaptacji; nauczyciel musi być na tyle elastyczny, by móc uczyć w klasie umiejętności miękkich, takich jak np. umiejętność rozwiązywania konfliktów. Nauczyciel musi przystosować się do sytuacji tak, aby być w stanie rozwiązać potencjalny konflikt. Poniższy diagram pokazuje w jaki sposób umiejętności miękkie uzupełniają pozostałe kompetencje nauczyciela.

Rysunek 3.3. Ogólne kompetencje nauczyciela

Wiedza	Umiejętności twarde	Umiejętności miękkie
• Metodologia • Gramatyka • Leksyka • Fonologia • Style uczenia się • Terminologia związana z nauczaniem • Wiedza teoretyczna w zakresie nauczania	• Dawanie poleceń / Sprawdzanie, czy uczniowie rozumieją polecenie • Testowanie konceptów • Poprawianie błędów • Zarządzanie klasą • Zarządzanie zachowaniem	• Budowanie porozumienia (więzi!) • Motywowanie • Obecność • Empatia w stosunku do uczniów/ Rozumienie punktu widzenia uczniów (w tym różnic kulturowych) • Wykorzystywanie

słuchania, czytania, mówienia i pisania. • Umiejętność upraszczania materiału i przedstawiania go w przekonującej i przystępnej formie.	• Planowanie zajęć • Korzystanie z narzędzi teleinformatycznych • Umiejętności badawcze • Właściwe korzystanie z materiałów • Nadzorowanie pracy uczniów	umiejętności twardych we właściwym momencie i we właściwy sposób • Język ciała • Samoocena • Chęć rozwoju zawodowego

6. Sugerowane dodatkowe kwestie pod rozwagę 1

6.1. Dowiedz się jak wyglada sala zajęć i w jaki sposób poprawić jej wygląd i układ, by pomóc uczniom w nauce. Weź pod uwagę ich potrzeby, w tym łatwą dostępność sali. Ponieważ niektórzy uczniowie mogą mieć problem ze słuchem i wzrokiem, warto wziąć pod uwagę ich potrzeby i zapewnić im miejsca siedzące blisko przedniej części sali, tak by wyraźnie widzieli tablicę i dobrze słyszeli nauczyciela.

6.2. Staraj się nie wywoływać u uczniów uczucia obcości korzystając z nowoczesnych technologii. Chociaż wielu starszych uczniów rozumie sposób działania zdobyczy technologii i będzie korzystać z takiego sprzętu jak słowniki elektroniczne i telefony komórkowe, niektórzy mogą mieć poczucie, że wykorzystywanie takich narzędzi na zajęciach stanowi przeszkodę w nauce. Gdy tylko to możliwe staraj się, by forma zajęć była jak najprostsza, i zadbaj o alternatywę dla każdych zajęć, podczas których wykorzystywane są nowoczesne technologie. Wiele podręczników zawiera projekty badań online przeznaczonych do pracy w grupach, które uczniowie realizują na zajęciach korzystając ze swoich telefonów komórkowych– alternatywą dla starszych osób może być praca z książkami lub wydrukami.

6.3. Planując lekcje, zwracaj szczególną uwagę na czas. Zadbaj o elastyczność planu zajęć, aby móc uwzględnić w nim wszelkie ćwiczenia, które mogą trwać dłużej ze względu na angażowanie starszych uczniów, opóźnienia wynikające z korzystania z narzędzi teleinformatycznych czy przedłużenia się tych części lekcji, które mogą wymagać

[1] https://www.barefootteflteacher.com/blog/perfect-tefl-teacher

większego skupienia, bardziej szczegółowego wyjaśnienia czy dodatkowych ćwiczeń. Ogólnie rzecz biorąc, należy być przygotowanym na to, że lekcja może przebiegać wolniej niż zajęcia z młodszymi uczniami.

6.4. Ageizm to dyskryminacja i stereotypizacja jednostki na podstawie wieku i może stanowić naruszenie praw człowieka. Chociaż w trakcie zajęć konieczne może okazać się pójście na pewne ustępstwa wobec poszczególnych osób ze względu na ich potrzeby wynikające z wieku, ważne jest, aby takich osób nie wyróżniać ani nie traktować protekcjonalnie. Nie zakładaj, że starsi uczniowie nie będa w stanie niczego zrobić, ale bądź przygotowany na konieczność przystosowania się, przy zastosowaniu metod opisanych w niniejszym dokumencie. Pamiętaj, aby traktować starszych uczniów sprawiedliwie i z szacunkiem, zadbaj o to, by czuli się częścią grupy i byli tratkowani jak każdy inny uczeń.

6.5. Miej świadomość istnienia wszelkich drażliwych dla starszych uczniów tematów, związanych z wydarzeniami historycznymi o charakterze religijnym, politycznym, kulturowym lub społeczno-ekonomicznym, które mogły mieć miejsce w ciągu ich życia. Niektóre tematy lekcji lub rozmów mogą być drażliwe i warto zastanowić się, jaki wpływ dany temat może wywrzeć na ich samopoczucie. Wywoływanie dyskomfortu lub stresu u uczniów może być znaczącą przeszkodą w nauce.

4. Ocena ucznia i feedback

Ocena jest kluczowym elementem w procesie uczenia się, jako że pomaga uczniom zdobywać wiedzę. Ocena może być trudnaw przypadku starszych uczniów i dorosłych, którzy dawno temu zakończyli naukę. Ponownemu wcieleniu się w rolę ucznia mogą towarzyszyć nie zawsze dobre wspomnienia. Co więcej, nikt nie lubi być oceniany, ponieważ ocena taka często sprowadza się do porównań z innymi uczniami lub punktami odniesienia. Z drugiej strony nauka, w toku której nie otrzymujemy oceny i informacji zwrotnej nie moża być udana. Wszyscy uczniowie powinni dowiedzieć się, jak radzą sobie na zajęciach; dzięki temu mogą ustalić, czy rozumieją omawiany materiał. Ocena może być narzędziem, które wpływa na proces uczenia się oraz pomaga motywować i angażować uczniów. W jaki sposób nauczyciele języków obcych mogą wykorzystywać system oceniania w nauczaniu języka dorosłych i seniorów?

Nauczyciele mogą korzystać z różnych rodzajów oceny, takich jak:

- **Ocena wstępna lub diagnostyczna -** ma na celu ocenę umiejętności i kompetencji uczniów przed rozpoczęciem procesu nauczania. Nauczyciel gromadzi dane i na ich podstawie opracowuje metody nauczania. Podczas pracy z dorosłymi uczniami i seniorami korzystne może być rozpoczęcie od wstępnej oceny kompetencji językowych (test kwalifikacyjny). W tej grupie uczniów może być to trudniejsze niż u uczniów młodszych, ponieważ dorośli i seniorzy często mają obniżoną samoocenę, są bardziej skrępowani oraz deklarują, że w ogóle nie znają języka.
- **Ocena formatywna** – jej celem jest przekazanie informacji zwrotnej na podstawie tego, jak uczą się uczniowie. Nauczyciel monitoruje naukę. Dorośli uczniowie mogą potrzebować regularnej oceny i feedback przekazanego w oparciu o wnioski z nadzorowania ich nauki.
- **Ocena podsumowująca** – ocena długoterminowych korzyści, test zdobytej wiedzy, umiejętności i postaw uczniów. Uczniowie i nauczyciele mogą mieć potrzebę zakończenia nauki lub semestru egzaminem końcowym. Niektórzy uczniowie nie czują się komfortowo gdy są porównywani z innymi, więc informację o ocenach mozna

przekazać wysyłając e-maile do poszczególnych osób lub pozwalając na dokonanie samooceny według klucza podanego przez nauczyciela. W przypadku tej grupy uczniów może to mieć duże znaczenie.

Możemy również wyróżnić trzy inne sposoby oceniania. W przypadku nauczania języka osób dorosłych, nauczyciel powinien jednak korzystać z nich ostrożnie.

- Ocena potwierdzająca – rozbudowana forma oceny podsumowującej, której celem jest sprawdzenie, czy po pewnym czasie metoda nauczania nadal się sprawdza.
- Ocena w oparciu o normy – jest to ocena porównawcza, w ramach której nauczyciel porównuje wyniki uczniów ze średnią normą lub ze średnią ocen w regionie, szkole lub na poziomie krajowym.
- Ocena w oparciu o kryteria — w jej ramach wyniki uczniów określane są w odniesieniu do ustalonego zestawu z góry przyjętych kryteriów lub standardów uczenia się. Sprawdza, co uczniowie powinni wiedzieć i umieć na określonym etapie edukacji.
- Ocena ipsatywna, która ustala wyniki ucznia w odniesieniu do jego poprzednich osiągnięć. Jest to metoda sprzyjająca dodaniu uczniowi pewności siebie. Uczeń poprawia własne wyniki poprzez porównywanie ich z wynikami wcześniejszymi. [2]

[2] https://www.onlineassessmenttool.com/knowledge-center/assessment-knowledge-center/what-are-the-types-of-assessment/item10637

Możemy również wyróżnić dwa rodzaje oceny: ocenę wyników nauki **(Assessments of Learning)** oraz ocenę dla nauki (**Assessments for Learning)**.

W ramach **oceny efektów nauki (Assessment of Learning)** na koniec rozdziału/semestru ocenia się wiedzę i poziom zrozumienia materiału przez ucznia **poprzez porównanie jego osiągnięć z punktem odniesienia lub standardem obowiązującym dla grupy, okręgu lub kraju**. [3]

Ocena dla nauki (Assessments for Learning) to proces, w którym uczniowie bardziej angażują się w proces uczenia się. Informacja zwrotna (feedback) służy w tym przypadku poprawie wyników uczniów. Z Oceną dla nauki mamy do czynienia gdy uczniowie odgrywają bardziej aktywną rolę w procesie uczenia się, zaczynają myśleć jak nauczyciel i planować naukę.

Feedback stanowi integralną część oceny efektów nauki. Istnieją różne rodzaje feedback i różne jego źródła, takie jak feedback od nauczycieli i feedback od rówieśników. **Ocena dla nauki pozwala uczniom osiągnąć lepsze wyniki, nabrać pewności siebie i zyskać niezależność**. Ocena taka sprzyja również tworzeniu grupy, w ramach której uczniowie współpracują i wspierają się nawzajem. W takim środowisku wszyscy, łącznie z nauczycielem, powinni próbować nowych rzeczy, nie martwiąc się o niepowodzenie. [4]

Samoocena

Dokonywanie samooceny stanowi skuteczną strategię uczenia się, zwłaszcza w przypadku seniorów i dorosłych uczniów. Czasem może jednak sprawiać wrażenie strategii trudnej do wdrożenia z uwagi na to, że starsi uczniowie nie są przyzwyczajeni do dokonywania samooceny. Powinni najpierw nauczyć się to robić; dokonując samooceny czują, że nie są oceniani i porównywani; jest to narzędzie ułatwiające refleksję nad procesem uczenia się.

[3] 1 Eberly Center for Teaching Excellence & Educational Innovation at Carnegie Mellon University. „Jaka jest różnica między oceną formatywną a sumatywną?" Dostęp 3 maja 2017. https://www.cmu.edu/teaching/assessment/basics/formative-summative.html.)

[4] https://cambridge-community.org.uk/professional-development/gswafl/index.html

Dokonywanie samooceny przynosi korzyść zarówno nauczycielowi, jak i uczniowi. W toku tego procesu uczniowie oceniają swoją naukę, pracę i to, jak się uczą, towarzyszy im refleksja nad nauką, proces ten wymaga też od uczniów monitorowania swojej pracy. Dokonywanie samooceny jest częścią oceny efektów nauki. Dokonywanie samooceny zwiększa motywację i zaangażowanie uczniów, pomaga im w samodzielnej nauce, dodaje im pewności siebie oraz poprawia ich umiejętności komunikacyjne.

Rodzaje samooceny

Europejskie Portfolio Językowe – to narzędzie do odnotowywania nabytych umiejętności i refleksji nad nauką języka i doświadczeniami kulturowymi uczniów. Dzięki niemu uczniowie mogą przedstawić listę nabytych umiejętności językowych i kulturowych, a także zmotywuje uczniów do poprawy swoich wyników. Nauczyciel może skorzystać z niego na początku i na końcu kursu, aby pokazać uczniom ich postępy. Powinien także odnieść się do Europejskiego Systemu Opisu Kształcenia Językowego.

Europejskie Portfolio Językowe składa się z następujących części:

- Paszportu językowego
- Biografii językowej
- Dossier

Więcej informacji i szablonów można znaleźć na stronie Komisji Europejskiej:
https://www.coe.int/en/web/portfolio/templates-of-the-3-parts-of-a-pel

Zadanie "potrafię/ nie potrafię" – jest to ćwiczenie, które ma skłonić uczniów do zastanowienia się nad tym, co już potrafią, a czego nie potrafią i czego muszą się jeszcze nauczyć. Ćwiczenie może być wykorzystane przez nauczyciela na początku każdego miesiąca oraz jako narzędzie umożliwiające dokonanie porównania z wynikami uczniów osiągniętymi w ciągu ostatnich miesięcy. Aby pomóc uczniom w dokonaniu takiej oceny, nauczyciel powinien przygotować listę problemów językowych oraz listę tematów i zagadnień gramatycznych, które omawiał z uczniami.

Wsparcie uczniów

Nauczyciele mogą pomóc uczniom, zwłaszcza seniorom, osiągnąć cele związane z nauką za pomocą różnych zachowań, technik i strategii. Ważnym jest, aby mieć wysokie oczekiwania wobec wszystkich uczniów i pokazać im, że jako nauczyciel oczekujesz, że odniosą sukces. Nauczyciel powinien sprawić, by uczniowie jako grupa poczuli, że mają wspólny cel – naukę języka. Podczas pracy z seniorami i dorosłymi uczniami, chwalenie każdego wysiłku wszystkich uczniów przybliża ich do celu jakim jest nauczenie się języka. Dzieje się tak szczególnie w przypadku osób, którym nauka nie idzie dobrze lub które osiągają słabsze wyniki. Wrażliwość odgrywa kluczową rolę w poprawianiu seniorów i dorosłych uczniów oraz chwaleniu ich za choćby niewielkie postępy w nauce języka, zachęcaniu do mówienia i zadawania pytań, jeśli czegoś nie rozumieją.

CHWAL SWOICH UCZNIÓW – pomóż im wrócić na właściwy tor

Chwalenie dorosłych i starszych uczniów ma na nich ogromny wpływ. Uczniowie potrzebują pochwał, aby odnieść sukces w nauce i uwierzyć, że są w stanie go odnieść i wrócić na własciwy tor w obliczu trudności i niepowodzeń.

Poniżej znajduje się lista tego co należy robić, a czego nie robić chwaląc uczniów. Lista została opublikowana w artykule pt. "Pochwała jako sposob na zwiększenie odporności uczniów i poprawę wyników w nauce".

Co należy robić

- Dostrzegaj pozytywne wysiłki uczniów i chwal za nie.
- Wskaż, które konkretnie zachowania zasługują na pochwałę i zachęć do nich za pomocą feedbacku.
- Chwal uczniów w sposób wskazujący na związek efektów wykonania zadania z ich wysiłkami.

- Mów wyraźnie i szczegółowo o strategiach, których użył uczeń. Skomentuj, które strategie były pomocne, a które nie.
- Poproś ucznia, aby wyjaśnił ci swoją pracę.

Czego nie należy robić:

- Nie chwal za błahe osiągnięcia lub niewielkie wysiłki.
- Nie wyolbrzymiaj pochwał, szczególnie w przypadku uczniów o niskiej samoocenie.
- Nie pozwól, by uczeń wstydził się swoich trudności w nauce. Traktuj każde wyzwanie jako okazję do nauki.
- Nigdy nie mów „jesteś taki mądry/taka mądra" komentując sumienną pracę. Pochwal raczej pracę wykonaną przez ucznia (np. „twoja argumentacja jest bardzo jasna" lub „twoja praca domowa jest bardzo dokładna").
- Nie pocieszaj uczniów po niepowodzeniu, mówiąc im, że nie każdy może być dobry we wszystkim.[5]

Feedback i feedforward

W pracy z dorosłymi i seniorami przekazywanie feedbacku może czasem być dla nauczyciela trudnym zadaniem. Trudne może być zwracanie dorosłym uczniom uwagi na ich problemy związane z nauką. Co więcej, uczniowie nie są skłonni dawać feedback innym członkom grupy, w obawie przed tym, że ich urażą lub zdenerwują. Może mieć to negatywne skutki, takie jak rzadszy feedback, niedostateczne przekazywanie wiedzy, nieskuteczność nauki i powstanie napięcia między grupami. Warto również przyjrzeć się innym sposobom przekazywania feedbacku, takim jak feedforward lub podejście PURE.

Dając feedback, skupiasz się na przeszłości, na tym, co już się wydarzyło, a czego nie można już zmienić. Otrzymując feedback, uczeń często traktuje go osobiście, przez co przybiera postawę obronną. Nawet jeśli zaczniesz od dobrej informacji dając uczniowi feedback, istnieje

[5] Jak pomóc uczniom wrócić „na właściwe tory" w obliczu trudności - Dr Carol Dwyer, Educational Testing Service Carol Dweck, PhD, Stanford University with Heather Carlson-Jaquez, MM, Virginia Commonwealth University https://www.apa.org/education/k12/using-praise

szansa, że pomyśli: „ach tak, a więc już wiem, co się tutaj dzieje. Najpierw usłyszę dobrą wiadomość, a potem dowiem się jak jest naprawdę".

Dając feedforward, skupiasz się na przyszłości, na tym, co wciąż można zrobić i na co nadal mamt wpływ. Otrzymując feedforward, uczeń nie czuje się atakowany, ponieważ przekazując feedforward nauczyciel proponuje pomoc, zwraca szczególną uwagę na pozytywne zachowania i pobudza kreatywność. Takie podejście stanowi inspirację, daje nadzieję i zastrzyk energii, dzięki czemu zaangażowanie ucznia wzrasta. Pokazywanie uczniom co robią dobrze zamiast udowadniać im, co robią źle, przynosi bardziej produktywne skutki i dodaje im więcej energii. W konsekwencji, uczniowie stają się bardziej odporni.

Feedback (lub feedforward) na temay postępów w nauce przekazujemy w oparciu o trzy proste zasady.

Zasada 1: od – do +

Feedforward ma pozytywny charakter i skupia się na celu, co może pomóc nauczycielowi dorosłych uczniów w procesie nauczania języka wymagającym regularnych powtórek i poprawek. W feedforwardzie, zanim zwrócimy uwagę na problem np. na brakującą końcówkę "s" w trzeciej osobie liczby pojedynczej, zawsze przedstawiamy przezwyciężenie go jako cel do osiągnięcia. Sprzyja to konstruktywnym reakcjom i podjęciu współpracy, podczas gdy sformułowania brzmiące negatywnie wywołują reakcję obronną lub negatywną. Przekazując feedforward należy używać jedynie pozytywnych stwierdzeń, takich jak na przykład: „chciałbym, aby wszyscy aktywnie uczestniczyli w dyskusji podczas naszych zajęć" zamiast „zauważyłem, że nie uczestniczysz aktywnie w zajęciach", czy „chciałbym, żebyście wszyscy dodawali końcówkę "s" na końcu czasowników w trzeciej osobie" zamiast „nie dodajecie s na końcu w trzeciej osobie".

Zasada 2: od zachowań zorientowanych na osobę do zachowań kontekstowych

Feedforward koncentruje się na zachowaniu, które sprawdza się w określonym kontekście, a nie na cechach osobowości (ani negatywnych, ani pozytywnych). Kiedy koncentrujemy się na

pewnym pożądanym zachowaniu w określonej sytuacji, pielęgnujemy nasze i cudze nastawienie na rozwój. Nastawienie na rozwój to przekonanie, że każdy – bez względu na to, kim jest i gdzie się znajduje, a może to być bardzo istotne w przypadku starszych uczniów – może się doskonalić, uczyć i rozwijać.

Z tego względu jako nauczyciel języka, powinieneś pielęgnować wśród swoich dorosłych uczniów nastawienie na rozwój. Hołdując takiemu podejściu pytasz „co mogę zrobić, aby moi uczniowie robili większe postępy i odnosili sukcesy" zamiast mówić sobie, że „po prostu nie mają motywacji". To ostatnie stwierdzenie jest głosem naszego „utrwalonego sposobu myślenia", zgodnie z którym postrzegamy rzeczy jako niezmienne; wychodzimu z założenie, że "jest jak jest". Feedforward to narzędzie dające natchnienie do nauki i rozwoju, motywację i energię, zwiększające odporność. Nastawienie na rozwój pozwala zatem osiągnąć lepsze wyniki, lepiej współpracować i osiągać większą satysfakcję z nauki. W feedforwardzie nie ma miejsca na komplementy ani słowa krytyki skupiające się na osobie; feedforward skupia się na zachowaniu, które sprawdza się w w określonej sytuacji.

Zasada 3: od stwierdzeń do pytań

Dając feedforward korzystamy ze stylu komunikacji, który przewiduje zadawanie pozytywnych, zachęcających, skupiających się na przyszłości i celu pytań. A to motywuje; właściwe pytania prowadzą do właściwego zachowania.

Spójrzmy na następujący przykład:

Załóżmy, że jeden z twoich dorosłych uczniów często zapomina o swojej pracy domowej i chcesz z nim/nią o tym porozmawiać. Udzielając feedbacku powiedzielibyśmy: „zauważyłem, że nie odrabiasz pracy domowej i troche mnie to złości". Uczeń szybko stanie się defensywny i powie: „nie zawsze zapominam odrobić pracę domowa, poza tym nie zawsze wiem co mam zrobić". Dając feedforward mówimy: „czy mógłbyś następnym razem odrobić pracę domową i spróbować co tydzień poświęcić na nią pół godziny, abym mógł poinformować cię o twoich

postępach, zanim przejdę do omawiania następnego rozdziału?". Takie stwierdzenie jest pozytywne, skupia się na doskonaleniu, zadaje pytanie i wyjaśnia, dlaczego je zadajesz.[6]

Skorzystaj z **podejścia PURE** chcąc zadbać o pozytywny feedback od innych członków grupy. [7]

P jak "Positive" (Pozytywny): po pierwsze, podkreśl atuty ocenianego zadania – co zostało zrobione dobrze? Od razu dawaj pozytywne komentarze, oceniaj z rozwagą i w konstruktywny sposób.

U jak "Unique" (Uniklany): Następnie skomentuj interesujące i wyjątkowe cechy ocenianej pracy – co cię w niej zainteresowało?

R jak "Revision" (Korekta): Po trzecie, bądź „krytycznym przyjacielem" – jakie masz sugestie dotyczące tego, jak pracę można ulepszych lub poprawić? Celem takiego działania jest nie tyle „ocena", ile interakcja i sugestia.

E jak "Education" (Edukacja). Na koniec zastanów się, czego się nauczyłeś wcieliwszy się w rolę osoby oceniającej zadanie i dającej feedback.

5. Motywacja i zaangażowanie uczniów

Jak wynika z poprzednich rozdziałów, starsi uczniowie stanowią szczególną grupę uczniów posiadających cechy, które należy wziąć pod uwagę podczas nauki. Niezależnie od tego, czy jest to nauka w formie bezpośredniej, zdalnej czy mieszanej, motywacja starszych uczniów różni się od motywacji młodszych uczniów.

W tej części skupimy się na różnych sposobach motywowania starszych uczniów i angażowania ich w proces uczenia się.

Niewielkie uczestnictwo seniorów w zajęciach nieformalnych

Badanie przeprowadzone przez Eurostat na temat uczestnictwa dorosłych w nauce przedstawia dane na temat osób dorosłych w wieku od 25 do 64 lat, którzy uczestniczyli w

[6] Erasmus+ project SME tools to prevent Burnout https://www.notoburnout.com/
[7] https://www.coursera.org/learn/creativity-innovation/peer/Z3IYZ/excellence-measuring-your-creative-output Dr. Kathryn W. Jablokow, Dr. Darrell Velegol, Dr. Jack V. Matson, Dr. Armend Tahirsylaj,

nieformalnym kształceniu i szkoleniach. Z danych wynika, że między 2013 a 2019 rokiem frekwencja wzrosła o 0,6% punktu (11,3% w 2019 roku). W ostatnich czterech tygodniach 2020 r. udział osób w wieku od 25 do 64 lat uczestniczących w kształceniu i szkoleniach zmniejszył się o 1,6 pkt proc. w porównaniu z 2019 r. – spadek ten może być częściowo związany z pandemią COVID-19, a za za tym idzie z odwołaniem zajęć.

Inne informacje na temat kształcenia i szkoleń przekazane przez Badanie Edukacji Dorosłych (AES) wskazują odsetek dorosłych, którzy uczestniczyli w zajęciach edukacyjnych w dwunastomiesięcznym okresie odniesienia. Najnowsze wyniki z lipca 2016 r. i marca 2017 r. wykazały, że w UE 43,7% osób w wieku od 25 do 64 lat uczestniczyło w kształceniu i szkoleniach, przy czym większość z nich brała udział w nieformalnym kształceniu i szkoleniach. Badanie nie wykazało różnic między udziałem mężczyzn i kobiet; jedynie na Cyprze, w Czechach, na Węgrzech i we Włoszech, odsetek mężczyzn był wyższy a w Estonii, Finlandii, Łotwie, Szwecji i na Litwie, odnotowano wyższy odsetek kobiet.

Gdyby porównać grupy wiekowe, badanie wskazuje, że wskaźnik uczestnictwa osób w młodszej grupie wiekowej (w wieku 25-34 lata) był o 20% wyższy niż w starszych grupach wiekowych (których członkowie są w wieku od 55-64 lat). Przyczyna może leżeć w typowych czynnikach, które wpływają na proces podejmowania decyzji (a którym sprzyja życie zawodowe), o tym, czy wziąć udział w szkoleniu. Także gdyby porównać poziom osiągnięć w dziedzinie kształcenia, okazuje się, że osoby z wykształceniem wyższym mają wyższe wskaźniki uczestnictwa (65,4%) niż osoby z wykształceniem gimnazjalnym (23,6%). Ponadto kształcenie nieformalne najczęściej zapewniali unijni pracodawcy (33,8%). Większość zajęć (80%) była też związana z pracą (Eurostat, 2020).

Rysunek 5.1. Wskaźnik uczestnictwa w kształceniu i szkoleniach

Participation rate in education and training, 2016 (1)
(% of the population aged 25 to 64 participating in formal and non-formal education and training in the last 12 months)

	Type of training			All types of training						
				Sex		Age		Level of educational achievement (ISCED levels)		
	All	Formal (2)	Non-formal	Men	Women	Age 25–34	Age 55–64 (3)	Lower secondary or less (levels 0–2) (4)	Upper secondary & post-secondary (levels 3 and 4)	Tertiary (levels 5–8)
EU	43.7	5.0	41.4	43.6	43.8	52.2	31.6	22.9	40.3	64.5
Belgium	45.2	6.8	41.4	44.2	46.2	59.3	29.2	20.3	40.2	65.2
Bulgaria	24.6	2.9	22.5	24.5	24.7	29.6	14.7	7.6	22.3	38.2
Czechia	46.1	2.5	44.6	49.5	42.6	51.9	29.1	16.2	42.5	66.5
Denmark	50.4	13.5	43.8	48.3	52.6	61.0	37.0	31.6	43.8	66.9
Germany	52.0	3.5	50.2	51.8	52.2	57.4	43.9	27.4	48.7	68.6
Estonia	44.0	6.2	41.2	37.0	50.7	52.9	30.4	23.5	35.4	60.6
Ireland	53.9	8.6	49.7	53.6	54.1	63.5	40.3	28.0	46.4	69.6
Greece	16.7	3.7	14.0	15.9	17.5	28.8	5.8	3.0	16.0	30.8
Spain	43.4	9.8	39.1	44.0	42.9	55.6	29.1	23.8	42.7	63.8
France	51.3	3.4	50.0	48.7	53.8	61.1	35.1	25.1	47.4	72.1
Croatia	31.8	4.0	29.8	32.5	31.1	44.0	15.7	7.4	25.7	61.3
Italy	41.5	3.0	40.6	44.0	39.1	49.8	33.0	21.2	46.6	72.0
Cyprus	48.1	3.0	47.2	56.6	40.4	57.9	29.9	24.4	41.9	64.2
Latvia	47.5	4.4	45.7	42.7	51.9	56.9	34.1	26.7	39.2	65.9
Lithuania	27.9	2.4	26.5	23.5	31.9	36.1	19.2	:	15.8	46.4
Luxembourg	48.1	8.6	45.3	48.1	48.1	58.5	29.8	21.1	41.2	69.8
Hungary	55.7	7.3	52.5	58.7	52.7	63.2	38.2	41.6	53.9	67.3
Malta	36.3	7.2	33.8	36.7	35.7	48.5	19.8	24.3	40.3	65.6
Netherlands	64.1	9.0	61.5	64.7	63.5	73.9	51.4	38.3	63.3	81.2
Austria	59.9	6.2	58.4	61.1	58.8	69.3	41.3	31.3	57.1	77.6
Poland	25.5	4.4	22.9	25.2	25.7	33.8	13.4	5.4	16.9	48.1
Portugal	46.1	4.0	44.4	47.6	44.7	60.3	28.6	31.5	56.7	71.0
Romania	7.0	1.7	5.6	6.4	7.5	13.9	1.5	1.0	6.3	15.8
Slovenia	46.1	6.0	43.6	44.1	48.3	56.4	27.3	14.7	40.6	71.0
Slovakia	46.1	1.5	45.0	46.8	45.3	54.3	30.3	:	43.4	61.7
Finland	54.1	14.2	47.7	48.0	60.2	67.6	34.3	36.3	50.3	66.0
Sweden	63.8	13.8	56.5	59.5	68.2	69.7	54.7	45.1	59.4	79.5
Norway	60.0	12.1	54.9	59.6	60.4	69.2	47.0	42.7	58.1	74.1
Switzerland	69.1	8.5	67.5	70.4	67.7	79.6	57.4	34.7	64.1	85.9
North Macedonia	12.7	4.0	10.4	13.5	11.9	20.6	5.4	1.0	10.3	36.3
Albania	9.2	1.7	8.2	8.8	9.5	17.3	3.5	2.0	7.0	32.3
Serbia	19.8	3.0	18.2	18.0	21.4	29.2	7.4	:	14.2	39.9
Turkey	20.9	5.0	17.8	24.8	17.0	31.3	6.5	11.4	28.7	48.9
Bosnia and Herzegovina	8.7	2.2	6.9	8.9	8.5	25.6	2.7	0.9	7.2	31.2

(1) Refer to the internet metadata file (http://ec.europa.eu/eurostat/cache/metadata/en/trng_aes_12m0_esms.htm).
(2) Slovakia and Albania: low reliability.
(3) Romania and Albania: low reliability.
(4) Greece, Croatia, Romania, North Macedonia, Albania and Bosnia and Herzegovina: low reliability.
Source: Eurostat (online data codes: trng_aes_100, trng_aes_101 and trng_aes_102)

eurostat

W 2016 r. odsetek dorosłych w wieku produkcyjnym, którzy brali udział w nieformalnym kształceniu i szkoleniu wyniósł 41,4%, podczas gdy kształcenie formalnie i szkolenia były na relatywnie niższym poziomie (5,1%). Jeśli chodzi o rodzaj kształcenia i kierunek studiów, wykazano, że w 2016 r. 17,6% formalnego i nieformalnego kształcenia i szkoleń dorosłych dotyczyło biznesu, administracji i prawa. 15% zajęć dotyczyło usług, zdrowia i opieki społecznej oraz sztuki i nauk humanistycznych. W przypadku innych dziedzin, takich jak inżynieria, produkcja i budownictwo, było to poniżej 15%.

Jeśli zaś chodzi o to, jak kształtuje się uczestnictwo w kształceniu nieformalnym ze względu na płeć, badania wykazały, że kobiety częściej uczestniczą w kursach organizowanych przez organizacje społeczne (Hamil-Luker i Uhlenberg, 2002). Badania, w których wykorzystano dane zebrane z konkretnych kursów nieformalnych, takich jak Uniwersytety Trzeciego Wieku,

również wykazały, że kobiety uczestniczą w kursach częściej niż mężczyźni (Alfageme, 2007; Orte, Ballester i Touza, 2004).

Mając na uwadze powyższe parametry, należy zastanowić się nad metodami motywowania i angażowania starszych uczniów w zajęcia edukacyjne.

Motywacja wewnętrzna i zewnętrzna

Lisa Legault definiuje motywację wewnętrzną i zewnętrzną w następujący sposób (Legault 2016) :

- Motywacja wewnętrzna: „odnosi się do zaangażowania w zachowanie, które jest z natury satysfakcjonujące lub przyjemne".
- Motywacja zewnętrzna: „odnosi się do zachowania, w zasadniczy sposób uzależnionego od osiągnięcia wyniku, który należy oddzielić od samego działania".

Innymi słowy, motywacja zewnętrzna to podjęcie określonego zachowania w celu zdobycia nagrody lub uniknięcia kary, podczas gdy motywacja wewnętrzna to podjęcie określonego zachowania dla samego zachowania.

Według Legault kontekst społeczny oddziałowuje na motywację wewnętrzną, „wpływając na postrzeganą autonomię i kompetencje". Tak więc, dopóki środowisko społeczne używa strategii służących kontroli zachowania, motywacja będzie elementem mniej immanentnym z uwagi na to, że osobista autonomia osoby jest zagrożona. Postrzeganie kompetencji wpływa również na wewnętrzną motywację; na przykład pozytywny feedback może sprzyjać dostrzeżeniu własnej skuteczności i zwiększać wewnętrzną motywację.

Lelouch, Bartolotti i Papet w swoim artykule „Motivation intrinsèque et présentation de soi à différentes instances dans une Organization" (Lelouch i in. 2006) wyróżniają trzy różne formy wewnętrznej motywacji:

- Motywacja wynikająca ze stymulacji wewnętrznej, w której osobę motywują silne doznania, jakich doświadcza w swojej aktywności zawodowej.

- Wewnętrzna motywacja do zdobycia wiedzy, w której jednostka podejmuje działania dla przyjemności płynącej z uczenia się nowych rzeczy.
- Wewnętrzna motywacja do osiągnięć, w której jednostka postrzega podejmowane działania jako wyzwanie.

Powyższe różne typy motywacji różnią się stopniem samostanowienia, który im towarzyszy. Z motywacją wewnętrzną wiąże się wysoki stopień samostanowienia, ponieważ obejmuje ona zachowania podejmowane swobodnie i dla przyjemności. Z drugiej strony motywacja zewnętrzna wiąże się z mniejszym stopniem samostanowienia ze względu na zewnętrzne regulacje; naciski z zewnętrz w bezpośredni sposób kierują zachowaniem.

Kategorie uczniów, różne motywacje (różni seniorzy, różne oczekiwania)

Badania przeprowadzone w części IO1 projektu MEANING z uwzględnieniem powyższych ram teoretycznych dowiodły występowania różnych zjawisk, zwłaszcza w motywacji starszych uczniów. Starsi uczniowie to niezwykle niejednorodna grupa: oczekiwania i potrzeby młodego emeryta, którego syn i rodzina przeprowadzają się do Nowego Jorku, nie są takie same, jak potrzeby osiemdziesięciolatka, który chce uczyć się języka obcego w celu pobudzania funkcji poznawczych.

Niemniej, niektóre aspekty motywacji u starszych uczniów są wspólne dla prawie wszystkich seniorów:

W dzisiejszych czasach, czasach globalizacji i wynikającej z niej bliskości kontaktów międzyludzkich, posługiwanie się językiem innym niż ojczysty stało się niemal konieczne (Villarini i La Grassa 2010). Według Villariniego i La Grassy konsekwencją tego stanu rzeczy jest zmniejszanie się w świadomości ludzi dystansu – zarówno fizycznego, jak i międzyludzkiego – między narodami, kulturami i językami. W świecie sprzed pandemii COVID 19, w którym podróże były zarówno przystępne, jak i łatwe pod względem logistycznym, ludzie zapragnęli uczyć się języków obcych, chcąc komunikować się z innymi i wyrażać siebie. Także dzięki

internetowi – ponieważ możemy oglądać nagrania w streamingu czy filmy w oryginalnej wersji językowej z napisami, języki obce zaczęły towarzyszyć nam na co dzień.

Jeśli do listy powyższych czynników dodamy fakt, że żyjemy coraz dłużej,ciesząc się dobrym zdrowiem, ai na emeryturze pragniemy aktywnie spędzać czas – oddając się aktywności zarówno umysłowej, jak i fizycznej – docieramy do sedna motywacji starszych uczniów.

Innym kluczowym aspektem motywacji starszych uczniów jest ich potrzeba socjalizacji. Rzeczywiście dla niektórych uczniów spotkania na zajęciach są naturalną ucieczką od samotności życia codziennego. Społeczny wymiar nauki jest bardzo istotny.

Poniższy wykres podsumowuje wyniki przeprowadzonego w 2014 roku przez Ifop i Babel badania dotyczącego motywacji seniorów w nauce języka obcego:

Rysunek 5. 2. Motywacja seniorów w nauce języka obcego

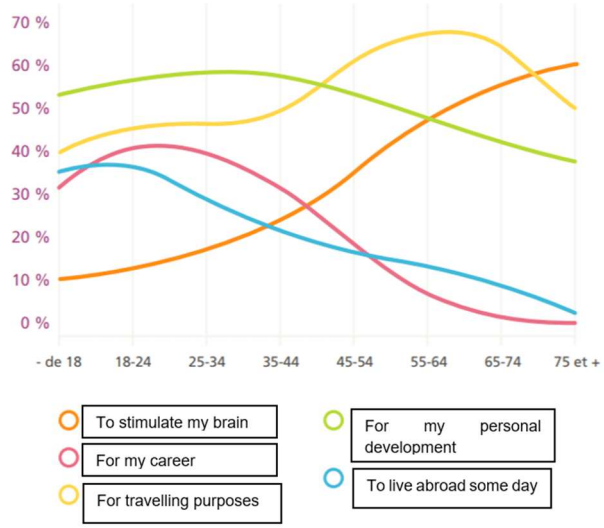

Patrząc z bardziej technicznego punktu widzenia, perspektywa uznania umiejętności nabytych podczas zajęć w przypadku starszych uczniów także stanowi istotny czynnik. Z tego względu ważne jest wdrożenie systemu certyfikacji – nawet jeśli wręczany uczniowi certyfikat miałby potwierdzać jedynie ukończenie przez niego kursu. Z drugiej jednak strony, nie zaleca się organizowania formalnych egzaminów, które mogłyby w negatywny sposób wpłynąć na tych uczniów, którzy mają trudne doświadczenia z okresu edukacji formalnej. Z badań dotyczących

przyczyn nieuczestnictwa seniorów w zajęciach wynika, że nieczuestnictwo to wynika z wcześniejszych, negatywnych doświadczeń w szkole, niepewności i braku wiary we własne umiejętności (Árnason, 2015).

Zróżnicowane motywacje

Badania nad motywacją w nauce są bardzo obszerne. Podsumował je Philippe Carré w swojej książce „L'apprenance, vers un nouveau rapport au savoir" (Carré, 2005). W książce Carre analizuje przyczyny własnej motywacji do nauki w 2001 roku.

Przyczyny motywacji do nauki przedstawia za pomocą czterech osi. Schemat zilustrowano na poniższym rysunku:

Rysunek 5.3. Przyczyny motywacji do nauki wg Carré

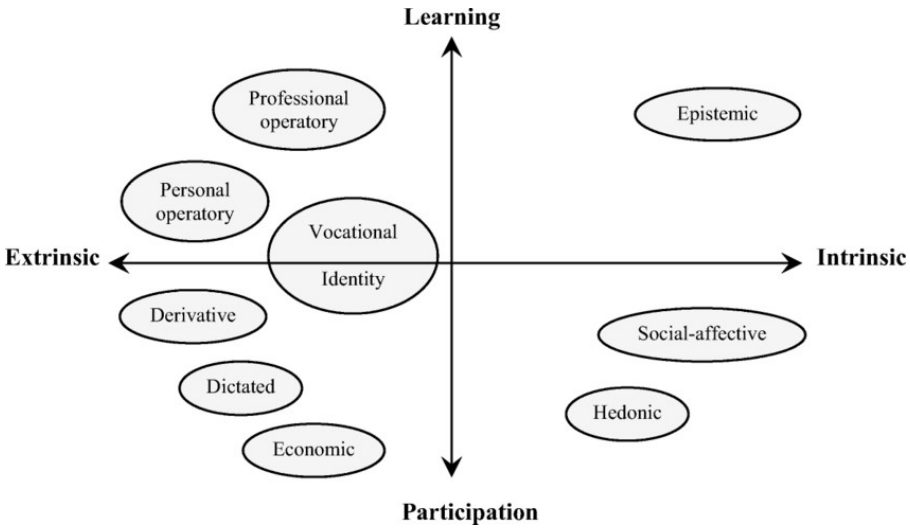

Oś pionowa dzieli motywacje w zależności od tego, czy są one powiązane z celami nauki, czy też wiążą się z samą nauką

Oś pozioma dzieli motywacje w zależności od tego, czy są one powiązane z celami niezwiązanymi z nauką (cele zewnętrzne), czy też z czynnością podejmowaną w toku nauki (cele wewnętrzne).

Jak wspomniano poniżej, seniorzy stanowią bardzo niejednorodną grupę. Postaramy się określić różne profile seniorów i ich motywacje:

- Seniorzy pracujący lub pragnący kontynuować życie zawodowe
- Seniorzy o niskich umiejętnościach
- Seniorzy osamotnieni

Style zachowań społecznych i jak z nimi pracować

Biorąc pod uwagę powyższe elementy, a także fizyczne ograniczenia starszych uczniów wynikające z procesu starzenia się (problemy czuciowe, upośledzenie wzroku i słuchu oraz problemy poznawcze, pogorszona koncentracja i pamięć), w nauczaniu osób starszych warto uwzględnić kilka kwestii:

- Wielkość grupy uczniów: dla seniorów nauka to czas zabawy; nauka nie jest w ich przypadku obowiązkiem, dlatego powinna mieć charakter zabawy. Seniorzy czują się bardziej komfortowo w małych grupach; zajęcia w małych grupach umożliwiają większą interakcję i dawanie bardziej zindywidualizowanego feedbacku.
- Rekrutacja: Zaleca się łączenie uczniów w grupy według poziomu, aby były jak najbardziej jednorodne. Nazwa/treść zajęć powinna być atrakcyjna i nawiązywać do zainteresowań uczniów. W tym celu warto znaleźć tematy bliskie uczniom. Przed zapisem uczestników nalezy określić minimalny poziom znajomości języka wymagany do uczestnictwa w zajęciach. Uczestnicy kursu powinni być w stanie uczestniczyć we wszystkich zajęciach, aby nie stracić rozeznania w omawianym materiale w przypadku ich opuszczenia.
- Materiały szkoleniowe: dla starszych uczniów należy przygotować materiały drukowane, które pozwolą im pracować w domu. Nie wahaj się zadać im pracy domowej, która pozwoli im przećwiczyć w domu wiedzę zdobytą na zajęciach.
- Budowanie społeczności: dzięki obecnie dostępnym narzędziom tele-informatycznym można z łatwością stworzyć przestrzeń, w której uczniowie mocą swobodnie

proponować tematy kursu. Taka przestrzeń może mieć formę grupy WhatsApp lub grupy na Facebooku.

- Umiejętności nauczyciela: cennymi umiejętnościami w przypadku nauczyciela osób dorosłych są cierpliwość, brak obaw przed powtórzeniami, empatia i umiejętność komunikacji międzypokoleniowej.
- „Historia sukcesu": jeślito możliwe, warto przyprowadzić na zajęcia osobę, która wcześniej ukończyła kurs, aby przedstawiła umiejętności, które można nabyć dzięki uczestnictwie w zajęciach. Taki „ambasador kursu" może zwrócić się do grupy i opowiedzieć jej w jaki sposób zajęcia mu pomogły, co mu się podobało i w jaki sposób wykorzystuje zdobytą wiedzę w codziennym życiu.

WSKAZÓWKI DLA NAUCZYCIELI

Istnieje kilka rodzajów zajęć, które sprawdzają się w pracy z seniorami:

- Zajęcia międzypokoleniowe: łączenie dwóch kategorii osób często odsuniętych na boczny tor: „młodych" i „starych". Mogą mieć formę „mentoringu odwrotnego", w ramach ktorego młodsza para uczy starszego ucznia posługiwać się narzędziami tele-informatycznymi, w zamian zaś starszy uczeń nieformalnie szkoli młodszą pare w temacie dobrze mu znanym.
- Opowiadanie historii i odgrywanie ról: to świetny sposób na ćwiczenie umiejętności mówienia na kursie językowym. Ćwiczenie może mieć formę wywiadów, w których starszy uczeń opowiada o wydarzeniu ze swojego życia.
- Zajęcia nieformalne takie jak wypicie herbaty, dzielenie się doświadczeniami życiowymi, przepisami, wskazówkami i sztuczkami, poleceniami dobrych restauracji lub pomysłami na zajęcia z wnukami. Jako nauczyciel rozpoczynasz rozmowę i obserwujesz rozwój sytuacji. Daje to uczniom poczucie większej przynależności do grupy, a tym samym pomaga przezwyciężyć samotność i pomaga w integracji z grupą.

  Dobre praktyki w zakresie angażowania starszych uczniów przedstawia **Załącznik 5.1.**

6. Techniki uczenia się stosowane przez uczniów

Nauka przez całe życie stała się obecnie modnym hasłem. Z jednej strony nauka ta obejmuje rozwój zawodowy, z drugiej także kształcenie pozazawodowe, na przykład lekcje gry na instrumencie czy naukę języka obcego. W tej części pragniemy skoncentrować się na nauce w kontekście grupy, i co za tym idzie zignorować autodydaktykę.

Samo uczenie się należy rozumieć jako proces poznawczy, który powinien służyć zdobywaniu wiedzy i/lub umiejętności, a w najlepszym przypadku ich zastosowaniu. Proces ten mogą, ale nie muszą wspierać nauczyciele; częściowo przebiega on poza świadomością ucznia. Dlatego w kolejnych trzech rozdziałach zaprezentowane zostaną różne podejścia teoretyczne wraz z omówieniem ich zastosowania w grupie docelowej i jej potrzeb z punktu widzenia i doświadczenia autora.

Grupa docelowa zostanie w tym przypadku zawężona do osób powyżej 55 roku życia, które z różnych powodów chcą uczyć się języka.

Behawioryzm, konstruktywizm i kognitywizm - zarys

Behawiorystyczna teoria uczenia się jest obecnie ogólnie uważana za przestarzałą, dlatego też zostanie omówiona jedynie pokrótce. Paradygmat behawiorystyczny zakładał, że uczeniu się (i innym zachowaniom) sprzyja wzmocnienie pozytywne. W konsekwencji założono, że im większe sukcesy odnosimy w nauce, tym bardziej lubimy się uczyć (por. WGU 2020). Wywnioskowano, że poprzez przygotowywanie materiału pozwalającego na szybkie przyswojenie wiedzy nauczyciele odgrywają zasadniczą rolę jako facylitatorzy. W tym kontekście uczniowie pozostają bierni i jedynie reagują na bodźce (por. Meir 2006: 10-11, Vontobel 2006: 2-3). Z tego podejścia wywodzą się takie podejścia metodologiczne jak ćwiczenie typu “pattern drill” oparte na częstym powtarzaniu.

Podstawą **Konstruktywistycznej teorii uczenia się** jest zamysł, według którego każda osoba tworzy subiektywną rzeczywistość poprzez osadzenie nowej wiedzy w swojej wcześniejszej wiedzy i doświadczeniach.

Vontobel (2006: 4) opisuje: „uczenie się jest czynnym procesem konstrukcyjnym, który musi zachodzić indywidualnie; konstrukcja ta opiera się na już istniejącej – indywidualnie akcentowanej! – wiedzy płynącej z działania i doświadczenia jednostki i jest ściśle związana z indywidualnym światem społecznym ".

Oznacza to, że w kontekście nauczania jedna osoba nie może przekazać swojej wiedzy innej osobie. Nauczyciel musi natomiast przedstawić treść w taki sposób, aby uczniowie mogli zbudować zasoby wiedzy samodzielnie i połączyć wiedzę nowo nabytą z wiedzą zdobytą wcześniej (por. Höhne 2015). Należy zauważyć, że proces uczenia się jest tu rozumiany jako czynne działanie osób uczących się, a nauczyciel jedynie wspiera je w tym działaniu (por. Meir 2006: 14-15, Vontobel 2006: 4).

Kognitywistyczna teoria uczenia się zakłada, że na uczniów wpływają bodźce wewnętrzne i zewnętrzne. Oznacza to przede wszystkim to, że myśli uczniów i bodźce zewnętrzne, takie jak kontekst wydawanych poleceń, są niezbędne w procesie uczenia się. Co za tym idzie, zakłada się, że im bardziej świadomi procesu uczenia się są uczniowie, tym lepiej mogą je zapamiętać (por. Meir 2006: 13, WGU 2020).

Takie podejście ma dla nauczyciela ogromne znaczenie, ponieważ zakłada ono, że świadome procesy uczenia się skutkują także tym, że uczniowie są w stanie stawiać pytania i artykułować swoje potrzeby. Jako nauczyciel możesz sprawnie regulować pracę z grupami w każdym wieku i na każdym poziomie, świadomie pozostawiając przestrzeń na pytania, ćwiczenia i feedback.

Bardzo bliska konstruktywizmowi jest **Humanistyczna teoria uczenia się,** która zakłada, że wszystkie podstawowe potrzeby (bezpieczeństwo fizyczne i psychologiczne, przyjemne środowisko do nauki, jedzenie i picie) muszą być jak najlepiej zaspokajane, aby uczeń osiągnął jak największy sukces w nauce (por. WGU 2020). Jako nauczyciel możesz oczywiście wpływać na zaspokojenie tych potrzeb, tworząc, na tyle, na ile jest to możliwe, bezpieczną przestrzeń, w której uczniowie nie są osądzani, a atmosfera nie jest przygnębiająca, a pozytywna i przyjazna.

Na Konstruktywistycznej teorii uczenia się opiera się również Konektywistyczna teoria uczenia się. W WGU (2020) opisano ją w następujący sposób:

„Konektywizm jest jedną z najnowszych teorii edukacyjnych. Skupia się na założeniu, że ludzie uczą się i rozwijają, gdy tworzą połączenia. Mogą to być powiązania między osobami lub powiązania z ich życiowymi rolami i obowiązkami. Zainteresowania, cele i ludzie - wszystkie mogą stanowić połączenia wpływające na uczenie się".

Nauczyciel powinien przedstawiać tematy i korzystać z materiałów i pytań, które są dla uczniów jak najbardziej istotne. Tylko tak uczniowie mogą tworzyć pozytywne powiązania między nauczanymi treściami a własnymi doświadczeniami, zainteresowaniami i potrzebami. Podejście to można realizować poprzez wykorzystywanie różnych mediów, materiałów i formatów nauczania.

Europejski System Opisu Kształcenia Językowego i nauka zorientowana na kompetencje

W nauczaniu szkolnym, jak również w nauczaniu dorosłych, poszczególne poziomy Europejskiego Systemu Opisu Kształcenia i ich opisy wykorzystywabne są jako punkt odniesienia, a jednocześnie jako cele.

W suplemencie do wyjaśnienia poziomów kompetencji autorzy opisują różne kompetencje istotne we wszystkich procesach uczenia się. Obejmują one umiejętności społeczne, umiejętności międzykulturowe i umiejętności heurystyczne. Wymieniają następujące trzy kompetencje mające zastosowanie w przypadku nauki języków (por. CoE 2001: 108-130):

a) kompetencje językowe

Pojęcie to odnosi się do umiejętności przedstawiania rzeczywistych sytuacji tak adekwatnie, jak to możliwe pod względem językowym. Im wyższa złożoność użytych środków językowych,tym wyższy poziom językowy. Środki językowe obejmują słownictwo, gramatykę, fonetykę, składnię i ortografię. (por. CoE 2001: 115-118).

b) kompetencje socjolingwistyczne

Mianem tym określana jest umiejętność i wiedza pozwalająca na posługiwanie się językiem docelowym w wymiarze społecznym. Obejmuje to m.in. wyrażanie grzeczności, mądrości ludowej, posługiwanie się rejestrem, słuchanie a następnie zabieranie głosu w dyskusji itp. (por. CoE 2001: 118-122).

c) kompetencje pragmatyczne

Są to umiejętności potrzebne do właściwego przedstawienia informacji (strategia dyskursu) oraz werbalnego i niewerbalnego przystosowania się do codziennej sytuacji (por. CoE 2001: 123-130).

W ten sposób autorzy wyjaśniają, że „wszystkie kompetencje ludzkie w taki czy inny sposób przyczyniają się do **zdolności użytkownika języka** do komunikowania się i mogą być uważane za aspekty kompetencji komunikacyjnych" (CoE 2001: 101 (oznaczenie autora)). Stąd nacisk kładziony na kompetencję komunikacyjną, innymi słowy kompetencję do działania. Uczniowie powinni być w stanie poradzić sobie nie tyle z poprawnością językową, co z samą sytuacją językową. W opisach poziomów wciąż można znaleźć opisy "co potrafię" podkreślające taką własnie kompetencję do działania.

Na tym etapie nauczyciele często dochodzą do ściany, bo chociaż uczniowie często są w stanie wyrazić swoje potrzeby, czasem wprost tego odmawiają. W toku codziennej nauki często można dostrzec skrępowanie i niepewność – uczniowie chcą mówić albo bezbłędnie, albo wcale. W rezultacie niektórzy uczniowie wypowiadają się tylko wtedy, gdy zostaną o to poproszeni, podczas gdy inni wielokrotnie się poprawiają (czasem do tego stopnia, że nie sposób zrozumieć rzeczywistej wypowiedzi).

Ponieważ jednak uczniowie w tej grupie wiekowej zazwyczaj potrafią myśleć analitycznie, nauczyciele mogą w takiej sytuacji interweniować, często podkreślając, że wypowiedź ucznia można zrozumieć i że nie chodzi o to, by mówić bezbłędnie. Nauczyciele powinni również stworzyć przyjazne środowisko do nauki, w którym można zabierać głos w mniejszych, bezpiecznych przestrzeniach (np. w małych grupach).

WSKAZÓWKI DLA NAUCZYCIELI

- Wybierz materiał o tematyce, który twoi uczniowie znają z własnego doświadczenia;
- stwórz przyjazną atmosferę,w której nie trzeba wstydzić się błędów.

- uświadom uczniów, że idealna znajomość gramatyki nie jest już celem nauki języka obcego.
- skup się na umiejętnościach komunikacyjnych uczniów i przedstaw w jasny sposób cele komunikacyjne, do których dążą (np. umiejętność zapytania o drogę w obcym języku).
- dawaj konstruktywny feedback.

6.1 Style i strategie uczenia się

Teoria uczenia się poprzez doświadczenie Davida Kolba wyróżnia cztery etapy uczenia się i cztery style uczenia się związane z tymi etapami. Różni ludzie preferują lub mają różne style uczenia się. Nauczyciele mogą dostosować sposób nauczania do stylów uczenia się uczniów, ale najlepszym sposobem nauczania i uczenia się jest przejście przez cały cykl Kolba. Warto, aby nauczyciel pracujący z dorosłymi uczniami i seniorami był świadomy istnienia różnych stylów uczenia się.

Rysunek 6.1.1 Style uczenia się

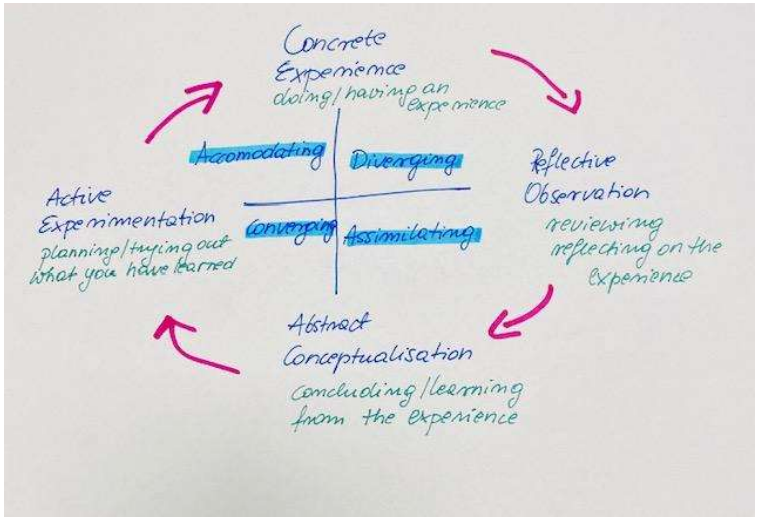

6.1.1.
Konkretne doświadczenie doświadczenie czegoś
Obserwacja refleksyjna ponowne przeżycie, refleksja nad

doświadczeniem
Konceptualizacja abstrakcyjna wnioski/uczenie się z doświadczenia
Aktywne eksperymentowanie planowanie/wdrażanie tego, czego się nauczono
Akomodacyjna Dywergencyjna Konwergencyjna Asymilacyjna

Na tej podstawie KOLB wyróżnia cztery style uczenia się:

- Styl akomodacyjny: będący połączeniem czynnego eksperymentowania i konkretnego doświadczenia. Uczniowie wolą przyjąć praktyczne, oparte na doświadczeniu podejście. Będą polegać na innych w celu uzyskania informacji.

- Styl dywergencyjny: uczniowie preferują konkretną, obserwację opartą na doświadczeniu i refleksji. Taki typ ucznia ma tendencję do przyglądania się problemowi ze wszystkich stron i dostrzegania nowych perspektyw. Tacy uczniowie najlepiej radzą sobie ze znajdowaniem praktycznych zastosowań pomysłów i teorii.

- Styl asymilacyjny: łączy refleksyjną obserwację i abstrakcyjną konceptualizację; uczeń o takim stylu uczenia się preferuje podejście logiczne. Potrzebuje jasnego wyjaśnienia, nie zaś okazji do wykorzystania wiedzy w praktyce. Takich uczniów interesują idee i abstrakcyjne koncepty.
- Styl konwergencyjny: tacy uczniowie dobrze sobie radzą i preferują abstrakcyjne konceptualizacje i czynne eksperymentowanie. Świetnie sobie radzą ze znajdowaniem praktycznych zastosowań rożnych teorii. Ten typ ucznia lubi wypróbowywać wiedzę w praktyce. Bardziej niż ludzie i kwestie międzyludzkie interesują go aspekty techniczne i praktyczne.

Jeśli to możliwe, nauczyciel języka powinien przejść przez cały cykl Kolba. Może on okazać się skuteczny w nauce gramatyki lub leksyki. Uczniowie powinni przejść przez wszystkie cztery etapy modelu.

- Konkretne doświadczenie: doświadczenia z nowym słownictwem, gramatyką, dialogiem odgrywaniem ról.
- Refleksja/obserwacja: umożliwienie uczestnikom zastanowienia się nad swoimi doświadczeniami.
- Zgłębianie teorii: wyjaśnienia i teoria.
- Czynne eksperymenty: zachęcanie uczestników do wykorzystywania pomysłów w praktyce.

Jako nauczyciel języka pracujący z dorosłymi uczniami możesz skorzystać z modelu, jeśli twój sposób pracy nudzi cię i odnosisz wrażenie, że uczniowie tracą zainteresowanie. Pomyśl o tym, z których metod korzystasz, a z ktorych nie, i czy pasują do strategii uczenia się. Co możesz zrobić chcąc skorzystać ze wszystkich strategii uczenia się? Możesz odświeżyć własną metodę nauczania, próbując wdrożyć cały cykl Kolba. Jeśli go wdrożysz, możesz zmienić pierwszy etap procesu. Rzucaj wyzwanie sobie i swoim uczniom.

WSKAZÓWKI DLA NAUCZYCIELI

Doświadczeni nauczyciele uznali, że oprócz wspomnianych powyżej strategii uczenia się w pracy z uczniami łatwiej jest wdrożyć strategie uczenia się. Strategie te mają na celu pomóc uczniom w nauce języka, zapamiętywaniu słów i postępach w nauce. Nauczyciel może opowiedzieć uczniom o strategiach uczenia się, o tym, w jaki sposób mogą badać i łączyć strategie, aby osiągnąć optymalne rezultaty. W ramach tych strategii można wykorzystać:

- **Metodę nauki z przerwami** – polega ona na zapominaniu i ponownemu zapamiętywaniu materiału. Metoda nauki z przerwami (Spaced learning) polega na zaplanowaniu nauki, podzieleniu materiału na małe części i powtórzeniu go. Poproś uczniów, aby przygotowali plan nauki materiału. Uczenie się codziennie przez 10 minut przynosi lepsze efekty niż uczenie się raz w tygodniu przez godzinę. Nauczyciele zawsze mogą przeznaczyć krótką część zajęć na powtórzenie materiału bieżącego i wcześniej przerabianego. **Uczeń dowiaduje się więcej na dany temat ilekroć go powtarza lub go napotyka.** Ilekroć uczeń natknie się na dany temat, poszerza swoją wiedzę lub zwiększa skuteczność nauki języka.
- **Materiał do powtórek** – poproś uczniów, aby przypomnieli sobie przyswojony materiał bez patrzenia na notatki i materiały. Wcześniej wyjaśnij im, że w trakcie omawiania materiału powinni się skupić. Mogą ćwiczyć w domu, próbując objaśnić materiał swojej rodzinie lub przyjacielowi, można też po każdej lekcji poprosić ich, aby wyjaśnili materiał sąsiadowi.
- **Konkretne przykłady** - użyj konkretnych przykładów, chcąc wyjaśnić abstrakcyjne idee.
- **Podwójne kodowanie** – łącz słowa z wizualizacjami. Mogą nimi być infografiki, komiks, diagram, organizator graficzny, oś czasu, cokolwiek, co ma sens dla dla ciebie i twoich uczniów. Możesz również poprosić uczniów, aby coś narysowali. Może to być prosty rysunek, który pomaga zapamiętać słowo lub koncepcję. Przypomnij uczniom, aby podczas nauki w domu korzystali z diagramów, szkiców i towrzyli graficzne organizatory.

6.2 Zadanie domowe i gramatyka

Jedną z najważniejszych zalet nauczania starszych uczniów, o ktorej często wspominają nauczyciele ESL/EFL, jest to, że u uczniów tych wewnętrzna motywacja do nauki, niezmiennie pozostaje bardzo wysoka. Motywację uznano równiez za jeden z podstawowych czynników wpływających na skuteczną w ich przypadku naukę języka. Dowodzi tego fakt, że rzadko

opuszczają zajęcia, bardzo aktywnie w nich uczestniczą i prawie zawsze odrabiają zadania domowe.

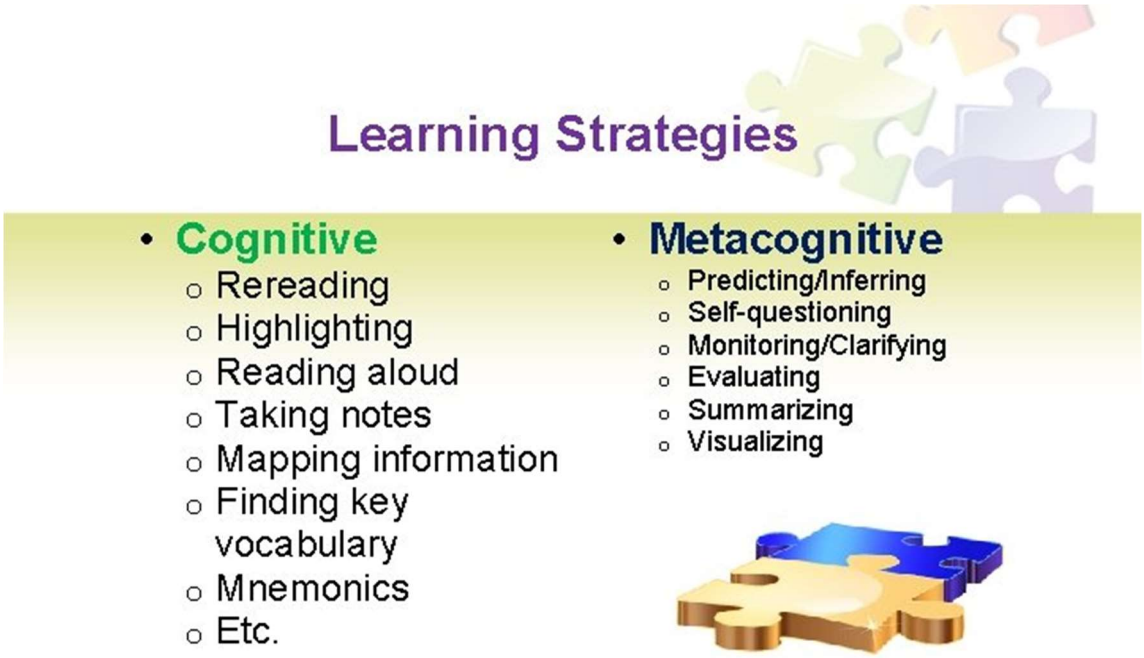

Rysunek 6.2.1. Strategie kognitywne

https://slidetodoc.com/strategies-strategies-learning-strategies-metacognitive-cognitive-scaffolding-techniques/

Learning Strategies	Strategie uczenia się
Cognitive: Rereading Highlighting Reading aloud Taking notes Mapping information Finding key vocabulary Mnemonics Etc.	Poznawcze: Ponowne przeczytanie Zakreślanie Czytanie na głos Robienie notatek Tworzenie mapy mentalnej Identyfikowanie kluczowego słownictwa Mnemonika Itp.
Metacognitive: Predicting/Inferring Self-questioning Monitoring/Clarifying Evaluating	Pozapoznawcze: Przewidywanie/wnioskowanie Autokwestionowanie Monitorowanie/Wyjaśnianie Ocena

Summarizing Visualizing	Streszczanie Wizualizacja

Nauczyciele mogą z doskonałym skutkiem wykorzystać pozytywne nastawienie i wysoką motywację uczniów do odrabiania prac domowych, pod warunkiem, że praca domowa będzie odpowiednia i że będzie zadawana w uporządkowany sposób.

Rzeczywiście, regularna praca domowa często stanowi niezbędną pomoc w nauce starszych uczniów: badania wykazują, że wraz z wiekiem rozwój poznawczy maleje, podobnie jak umiejętność rozwiązywania problemów i zapamiętywania. Uczenie się nowego języka staje się zatem trudniejsze. Nauczyciele mogą przezwyciężyć ten problem i pomóc starszym uczniom na rożne sposoby rozwijać ich zdolności poznawcze. Propozycje działania można znaleźć na Rysunku 1.

W miarę możliwości należy zachęcać uczniów do odrabiania prac domowych, i czerpania w ten sposób z własnego bogatego doświadczenia i stosowania strategii poznawczych, z których korzystali z powodzeniem w przeszłości, w celu utrwalenia wiedzy. Praca domowa powinna bazować na tym, czego nauczyli się lub co ćwiczyli danego dnia w trakcie zajęć. Przypomnienie sobie informacji niezbędnych do ukończenia zadania pomoże im wzmocić pamięć.

Ponieważ starszym uczniom szczególnie podoba się towarzyski element nauki języka, praca domowa nie musi ograniczać się do zadania ćwiczeń rozwiązyanych poza zajęciami. Można zadać im zadania wymagające pewnej interakcji, takie jak dokonanie udanej transakcji, przeprowadzenie wywiadu na zadany temat lub stworzenie i rozdanie ankiet w języku angielskim.

Być może minęło już trochę czasu, odkąd twoi uczniowie uczyli się w grupie. Oczywiście ze względu na towarzyszące im ograniczenia nauczyciele muszą być przede wszystkim cierpliwi. Abstrahując od wspomnianej powyżej kwestii związanej z pamięcią, starsi uczniowie prawdopodobnie mogą potrzebować na przykład więcej czasu niż młodsi, aby zrozumieć i przyswoić nowe struktury gramatyczne. Nie spiesz się więc i spraw, aby nauka była dla

starszych uczniów przyjemnym doświadczeniem; należy pamiętać, że towarzyski element zajęć z języka angielskiego często stanowi dla nich największą zachętę do uczestnictwa w nich.

Nauczyciele muszą również wykazywać elastyczność w zakresie wzorców uczenia się starszych uczniów. Często wolą analityczne i formalne podejście do gramatyki, któremu towarzyszą ćwiczenia kontrolowane poprzedzające przejście do etapu płynnego komunikowania się. Starsi uczniowie mają również zwyczaj prosić o więcej (szczegółowych) wyjaśnień zagadnień gramatycznych. Postaraj się dobrać materiał tak, by najlepiej odpowiadał ich potrzebom, w celu podtrzymania motywacji i postępu. Pozwól uczniom zadawać pytania (w rozsądnych granicach) i sporządzić wszystkie potrzebne notatki.

Nauczyciele powinni w miarę możliwości włączać ćwiczenia pamięciowe do zajęć. Wykorzystaj techniki mnemoniczne angażujące słuch i wzrok, skojarzenia pamięciowe i przykłady, chcąc pomóc starszym uczniom w ćwiczeniu, a następnie przywoływaniu słownictwa, gramatyki i wyrażeń. Starsi uczniowie często korzystają z okazji, by posłużyć się nowo zdobytą wiedzą gramatyczą, przekazać swoje doświadczenia życiowe, zarówno w mowie, jak i na piśmie. Należy ich do tego zachęcać.

Starszych uczniów można uczyć gramatyki na wiele różnych sposobów:

- Powtarzaj materiał systematycznie, w miarę możliwości z wykorzystaniem różnych kontekstów znanych z dnia codziennnego. Uczniowie prawdopodobnie będą spodziewać się wykorzystywania takiej techniki uczenia się i już ją znają.
- W celu utrwalenia gramatyki, tam gdzie to możliwe korzstaj z dużych i wyraźnych wizualizacji/ materiałów graficznych
- Poznaj i oswój się ze stosowanymi wcześniej przez uczniów strategiami poznawczymi w celu wykorzystania ich w stosowanej przez siebie metodologii nauczania.

Wykorzystuj gry, które angażują wszystkie pięć zmysłów i wykorzystują różne style uczenia się. Na przykład gry z wykorzystaniem kostek, które sprzyjają poprawie pamięci, to dobry sposób na budowanie pewności siebie uczniów i ćwiczenie struktury zdań / gramatyki. W przypadku starszych uczniów sukces odnoszony w grach jest sam w sobie ważnym krokiem w kierunku skutecznej nauki języka. Budowanie zdań za pomocą kostek pozwala uczniom nabrać świadomości swoich mocnych i słabych stron.

Zajęcia twórcze są niezwykle skuteczne w osobistym i językowym rozwoju starszych uczniów.

6.3 Powtarzanie

Dlaczego warto powtarzać? Nieważne czy uczysz słownictwa, komunikacji międzykulturowej czy struktur gramatycznych: różne kanały uczenia się i językowy lub emocjonalny kontekst fragmentów (grupy słów) sprzyjają osiągnięciu dobrych efektów nauki, a procesowi uczenia się towarzyszy skuteczne zapamiętywanie. Efekt ten można osiągnąć poprzez powtarzanie informacji.

Na powtarzanie informacji składa się powtarzanie słownictwa w języku obcym, formułowanie zdań i słuchanie muzyki w tle, a nawet rozmowę o tym, czego nauczyliśmy się na zajęciach przy śniadaniu z przyjacielem lub partnerem. Poniższy cytat dowodzi skuteczności nauki poprzez powtarzanie: „dzięki uczeniu się liczba połączeń między neuronami w naszym mózgu zwiększa się, a same połączenia ulegają stabilizacji". Tym sposobem, to czego się akurat uczymy, zapisuemy w swojej pamięci długotrwałej.

Dlaczego warto powtarzać materiał z dorosłymi uczniami? Dla utrwalenia i wykorzystywania informacji w sytuacjach komunikacyjnych konieczne jest połączenie różnych obszarów mózgu. Punkty odniesienia w korze mózgowej powstają na wczesnodziecięcym etapie rozwoju języka. W przypadku osób dorosłych połączenia te już istnieją. Z tego względu

nauka zupełnie nowego systemu językowego wymaga wysiłku, a powtarzanie w celu ustabilizowania nowych połączeń jest w przypadku starszych uczniów ważniejsze i może zająć więcej czasu.

Rozważając strategię powtarzania materiału należy uwzględnić dwa czynniki:

- Rytm: należy powtarzać słowa do stu razy, aż zostaną zapamiętane, najlepiej w rytmie tygodniowym, a następnie miesięcznym.

- Ilość: Liczba danych wejściowych musi być ograniczona, ponieważ pamięć robocza i krótkotrwała nie są w stanie przetwarzać dużej liczby informacji w krótkim czasie.

Powtarzanie w klasie: Według badania przeprowadzonego przez Bernharda Jacobsa, przy arbitralnej kontroli i przy powtarzalnym feedbacku obserwuje się wyższy poziom retencji. W badaniu, skuteczność uczenia się był niższy w przypadku tego eksperymentu, w którym uczniowie musieli aktywować wiedzę bez wizualizowania odpowiedzi prawidłowej lub nieprawidłowej w powtarzalny sposób. Obserwacja ta prowadzi do wniosku, że duże znaczenie ma addytywne powtarzanie tematów na zajęciach, gdzie nauczyciel kontroluje wybór tematów, rytm i feedback. Z tego względu zalecane jest sprawdzanie postępów w nauce w odstępach czasu. Nauczyciel powinien unikać powtarzania na raz 20 słów z rozdziału, zwłaszcza jeśli nie były one ćwiczone przez uczniów w domu; takie działanie wywołaloby u uczniów jedynie frustrację. Sukces w nauce potwierdzony uznaniem tegoż sukcesu zbudowałby za to pozytywne skojarzenia w pamięci.

Powtarzanie w domu: Oczywiście ograniczona liczba godzin zajęć często nie wystarcza uczniom pracującym na pełen etat. Nowe informacje mogą zostać zapomniane i wyparte z pamięci przez informacje z codziennego życia zawodowego. Gdy uczniowie uczą się języka obcego, ich język ojczysty lub drugi język jest istotniejszy. Metody nauczania oparte na korzystaniu z *vocabulary box*, zdań z lukami, kolejności zdań i tworzeniu tekstu stanowią idealny przykład zadań, które można odrabiać po zajęciach. Należy jednak wspomnieć, że nauczyciel powinien znać styl uczenia się uczniów, aby móc przekazywać im praktyczne

informacje na temat metod powtarzania materiału i wspierać ich w organizacji ćwiczeń i samym ćwiczeniu słownictwa w zależności od ich postępów w nauce.

WSKAZÓWKI DLA NAUCZYCIELI

Cel powtarzania materiału na zajęciach:

- wiedza oparta na reakcjach
- sprawdzenie, czy wcześniej przyswojony materiał został zrozumiany
- wspieranie uczniów w procesie nauki
- przejście od materiału już znanego do materiału podobnego, ale o wyższym poziomie trudności

6.4 Praca w zespole

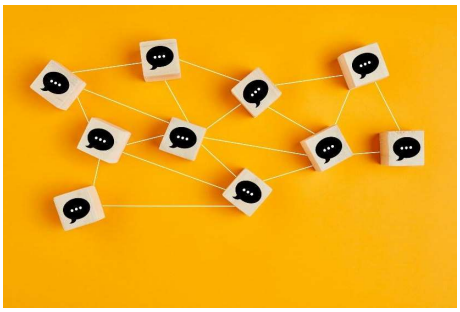

O co chodzi? Praca zespołowa to rodzaj zajęć uzupełniających pracę indywidualną, pracę w parach oraz pracę z całą klasą w jednej grupie. Celem pracy zespołowej jest nauka poprzez dzielenie się zadaniami.[8]

Dlaczego warto pracować w zespole? Nauka oparta na współpracy sprzyja myśleniu i poczuciu niezależności.[9] Zaangażowanie grupy jest niezbędną formą przygotowania uczniów, którzy chcą używać języka obcego w codziennych sytuacjach, takich jak rozmowa o pracę z native speakerem, uzyskanie informacji turystycznej lub dyskusja z przyjaciółmi w pubie. Ten rodzaj nauczania zorientowanego na działanie odpowiada Europejskiemu Systemowi Opisu Kształcenia Językowego, niezbędnego w nowoczesnym nauczaniu języków obcych i na którym opierają się oficjalne egzaminy językowe (tj. Cambridge Certificate, GMAT, IELTS, LCCI, TELC,

[8] zob. Mario Sorgalla: Gruppenarbeit. Der DIE-Wissensbaustein für die Praxis (2015), str. 2.
[9] zob ibid., za: Kaiser 2008.

TOEFL, TOEIC). Nauka w grupie, której celem jest osiągnięcie biegłości nie służy wyłącznie celom związanym z codziennym życiem zawodowym.[10] Nauka taka wpływa również na efektywność retencji. Szczególnie w pracy zespołowej uczniów motywuje **wzajemne uznanie wśród członków grupy [11]**, co może pozytywnie wpłynąć na **jakość** i **tempo uczenia się**. Obszerna wiedza fachowa[12] i podział zadań[13] również wpływają na jakość i tempo procesu uczenia się.

Jak wdrożyć pracę zespołową? Bardzo ważne jest dokładne poinstruowanie uczniów.[14] Muszą oni zrozumieć cel ćwiczenia i to, w jaki sposób osiągnąć pożądane efekty. Ponadto kryteria oceny muszą być jasne[15], a temat należy dostosować do poziomu wiedzy uczniów w klasie lub grupie.[16] Aby uczniowie mogli w równym stopniu uczestniczyć w pracy, należy wybrać temat, który wymaga wkładu i perspektywy każdego członka zespołu.[17] Sukces pracy nad projektem zależy od przygotowania, materiału, podziału grup, analizy efektów pracy i zachęty ze strony nauczyciela.[18] Uczniów można dobrać w zespoły wedle preferencji nauczyciela (wykorzystując zrożnicowanie grupy uczniów), według preferencji uczniów (wykorzystując ich wewnętrzną motywację), losowo lub według miejsca, w którym uczniowie siedzą w klasie (taki podział jest łatwy do przeprowadzenia).[19]

[10] Więcej informacji na temat kompetencji zorientowanych na biegłość w kształceniu osób dorosłych w: Aiga von Hippel; Claudia Kulmus: Didaktik der Erwachsenen- und Weiterbildung (2018), str. 67.
[11] zob. Sorgalla: Gruppenarbeit, str. 3, 5.
[12] zob. ibid., str. 5.
[13] zob. ibid.
[14] zob. ibid., str. 6.
[15] zob. Ludwig Haag (i.a.): Kooperatives Lernen - kein Problem. Effektive Methoden der Partner- und Gruppenarbeit (für Schule und Erwachsenenbildung). wydanie 1 red. Anne A. Huber. (2004), str. 16, 24.
[16] Heinz Klippert (Heinz Klippert (red.).: Teamentwicklung im Klassenraum. Bausteine zur Förderung grundlegender Sozialkompetenzen. Wydanie 11 (2019)) zaleca wykonywanie następujących siedmiu rodzajów ćwiczeń: *controll and counsel,* zadania o wyższym poziomie trudności, comples (sic!) exercises (uwaga tłumacza: nazwa prawdopodobie jest błędna, co uniemożliwia rozszyfrowanie jej znaczenia; być może chodzi o „complex exercises", czyli „ćwiczenia złożone"), burza mózgów, rywalizacja, ćwiczenia z wykorzystaniem puzzli oraz odgrywanie ról.
[17] zob. Sorgalla: Gruppenarbeit, str. 6.
[18] zob. Klippert: Teamentwicklung im Klassenraum, str 44.
[19] zob. Sorgalla: Gruppenarbeit, str. 6. Zob także: Haag: Kooperatives Lernen – kein Problem, str. 22-24, w celu uzyskania informacji na temat składu grup.

Przy wdrażaniu pracy grupowej Klippert proponuje proces planowania, działania i oceny, który angażuje uczniów.[20]

Co należy wziąć pod uwagę? Należy pamiętać o tym, że nie każda osoba może skutecznie uczyć się w grupie. W projekcie badawczym VaLe („Variation von Lernumgebungen") mniej niż 25% uczestników dalszego szkolenia określiło się jako osoby lubiące uczyć się w grupie.[21]. Ponadto indywidualną motywację ucznia mogą zablokować społeczne interakcje, z którymi wiąże się praca zespołowa. Rozbieżności lub tematy rozpraszające uwagę mogą spowolnić pracę ucznia. [22] Skuteczność i wydajność tego procesu zależy od metod, wiedzy i zdolności koncentracji członków zespołu.[23] Ponadto praca zespołowa jest bardziej pracochłonna niż inne formy pracy.[24]

WSKAZÓWKI DLA NAUCZYCIELA

Korzystaj z pracy zespołowej, aby:

- omawiając temat wzbudzić u uczniów skojarzenia z różnymi doświadczeniami
- zachęcić uczniów do podzielenia się własnym zdaniem i przedstawienia swoich poglądów
- skłonić uczniów do wykonywania różnych zadań w krótkim czasie (np. każda grupa otrzymuje jedno konkretne zadanie, którego wynikiem mają się podzielić z innymi grupami)
- wzmocnić ducha zespołu w grupie

[20] zob. Klippert: Teamentwicklung im Klassenraum, str. 176. Zob. także: Haag: Kooperatives Lernen – kein Problem, str. 28-30, w celu uzyskania więcej informacji na temat podziału uczniów na grupy.
[21] Vgl. Sorgalla: Gruppenarbeit, Seite 4
[22] zob. ibid., strona 5.
[23] zob. ibid.
[24] zob. ibid.

7. Nauka zdalna – narzędzia i metodologia

System nauki języków wymaga znacznej modernizacji ze względu na szybki rozwój i rozprzestrzenianie się technologii informacyjno-komunikacyjnych w procesie edukacyjnym. Proces nauczania należy **dostosować szczególnie do potrzeb starszych osób uczących się języków obcych.**

Nauczanie zdalne (e-nauczanie, nauczanie online, nauczanie cyfrowe, nauka języka z wykorzystaniem technologii mobilnych) to tryb nauczania opracowany przed pojawieniem się Internetu. Stopniowo, w związku z szybkim rozwojem technologii informatycznych i Internetu, przekształcił się w tryb znany dzisiaj.

Wraz z szybkim rozwojem technologii informacyjnych i komunikacyjnych strategie i taktyka nauczania we współczesnym systemie kształcenia uległy zmianie. Zmiany w zakresie **kompetencji nauczyciela (omówionych w poprzednich rozdziałach), celu kursu, zasad opracowywania kursu, struktury kursu** należy wziąć pod uwagę przy opracowywaniu kursu dla seniorów w ramach nauki zdalnej.

Cel kursu

Cel kursów powinien być jasno określony. Może obejmować praktyczne opanowanie systemu języka angielskiego i zasad jego działania w sytuacjach komunikacyjnych wymagających użycia języka obcego, kształtowanie umiejętności językowych i kulturowych starszych uczniów w zakresie wykorzystywania przyswojonego materiału i nabytych umiejętności w sytuacjach z życia codziennego i pracy. Nauka języka obcego na kursie w sposób kompleksowy realizuje cele **praktyczne, poznawczo-edukacyjne, te związane z rozwojem emocjonalnym oraz zawodowe i edukacyjne.**

Kurs należy opracowywać z myślą o zaangażowanym ucznia, który przyswaja wiedzę poprzez poczucie wspólnoty. Z tego względu istotną rolę odgrywają to z jakimi typami starszych uczniów mamy do czynienia (jaka jest ich motywacja, styl uczenia się, doświadczenie z aktywnością online), to, jaki to rodzaj kursu (typ treści, struktura) oraz nauczyciel (jego zdolności technologiczne, motywacja, typ osobowości).

Rysunek. 7.1. Interaktywność lekcji

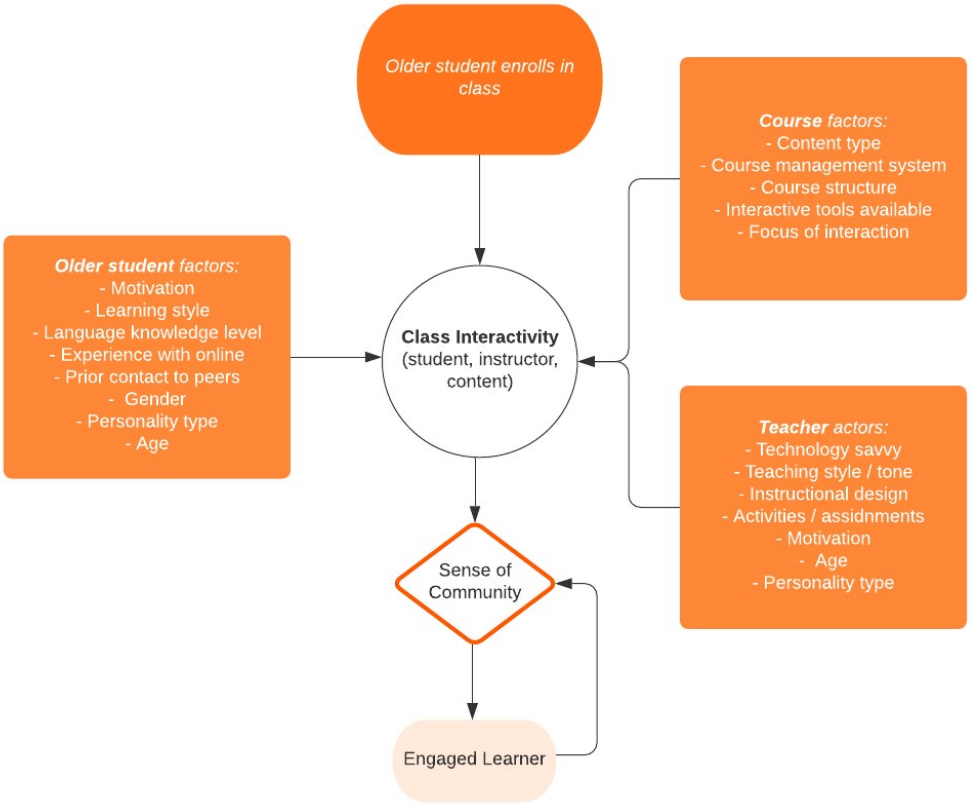

7.1.1	7.1.1.
Class interactivity	Interaktywność zajęć
Class interactivity (student, instructor, content)	Interaktywność zajęć (uczeń, nauczyciel, treść)
Sense of Community	Poczucie Wspólnoty
Engaged Learner	Zaangażowany uczeń
Older student factors: - Motivation - Learning style - Language knowledge level - Experience with online - Prior contact to peers - Gender - Personality type - Age	Czynniki dot. starszych uczniów: - Motywacja - Styl nauki - Poziom znajomości języka - Doświadczenie w korzystaniu z Internetu - Wcześniejszy kontakt z rówieśnikami - Płeć - Typ osobowości - Wiek
Course factors: - Content type - Course Management System - Course structure - Interactive tools available	Czynniki dot. kursu: - Typ treści - System Zarządzania Kursem - Struktura kursu - Dostępne narzędzia interaktywne

- Focus on interaction	- Skupienie na interakcji

Struktura kursu

Ćwiczenia w ramach nauki zdalnej wymagają korzystania z komputera i Internetu. Nauka zdalna może obejmować kursy online, grywalizacyjne quizy, słuchanie, mówienie, pisanie itp.

Istnieją różne rodzaje nauki zdalnej:

- osoba uczy się samodzielnie korzystając z zasobów internetowych lub materiałów do nauki wykorzystujących oprogramowanie;
- osoba uczy się otrzymując informacje i wskazówki online od wykładowcy;
- osoba uczy się komunikując się indywidualnie z inną osobą za pośrednictwem poczty elektronicznej itp.

Na etapie opracowywania kursu zdalnego nauczyciele powinni wziąć pod uwagę zasadę współgrania treści i tematów zajęć praktycznych oraz czynniki **ekonomiczne, techniczne i metodologiczne**. Kurs powinien składać się z różnego rodzaju **materiałów i narzędzi szkoleniowych**, materiałów drukowanych (teksty i zadania praktyczne), narzędzi multimedialnych (audiowizualnych), narzędzi „wspierających" (konferencje komputerowe, projekty telekomunikacyjne). Następnie należy ustalić **strukturę kursu**, ułożyć system ćwiczeń i określić formę w jakiej przekazywany będzie feedback.

Chcąc stworzyć praktyczną strukturę kursów zdalnych, nauczyciele powinni rozważyć uwzględnienie w niej następujących bloków:

1. **Blok "Nauka"** zawiera zestaw rozdziałów (modułów) oczywiście służących rozwijaniu i doskonaleniu umiejętności komunikacyjnych w języku obcym (mówienie, słuchanie, pisanie, czytanie).
2. **Blok „Komunikacja"** umożliwia starszym uczniom i nauczycielom oraz innym uczestnikom kursu komunikowanie się. Komunikacja taka może odbywać się za pośrednictwem poczty elektronicznej, forum, czatu i webinarów.

3. **Blok „Informacja”** zawiera odpowiedzi ma pytania użytkowników: informacje ogólne (przypisy i program kursu), słowniczek (podręcznik gramatyczny, lista nieznanego słownictwa) oraz autentyczne teksty edukacyjne i linki do materiałów edukacyjnych w Internecie.
4. **Blok „Ocena”** pozwala nauczycielom tworzyć różnego rodzaju testy służące do oceny wiedzy starszych uczniów oraz korzystać z systemu ocen. Monitorowania i oceny w ramach kursu zdalnego można dokonywać korzystając z automatyzowanego programu (zadania z wgranymi odpowiedziami) oraz przez nauczyciela.

Nauczanie zdalne wymaga korzystania z pewnych udogodnień: Internetu, urządzeń cyfrowych (laptopy/tablety; tablety; telefony komórkowe), oprogramowania (Moodle, MS Teams, Zoom, GoogleMeet itp.). Inne sposoby nauczania na odległość: udostępnianie plików; obsługa poczty e-mail; komunikacja w czasie rzeczywistym za pośrednictwem aplikacji do komunikacji na żywo; usługi wideo i wideokonferencje; tablica interaktywna; kalendarz kursów itp. Wszystkie inne cenne narzędzia omówiono w dziale Przydatne narzędzia tele-informatyczne dla nauczycieli języków.

Nauczyciel może również łączyć różne formy nauczania zdalnego. Może rozważyć (1) **nauczanie w pełni zdalne** – w trakcie zajęć edukacyjnych wykorzystywana jest wyłącznie metodologia własciwa dla nauczania zdalnego (formy organizacyjne, metody i narzędzia); (2) **otwarte kursy online** – przygotowane treści umieszczane są w systemie, uczestnik loguje się i uczy w dogodnym dla siebie czasie (np. MOOC.org); (3) **mieszane** – gdy metody kształcenia zdalnego uzupełniają tradycyjne formy kształcenia.

Straszym uczniom można polecić dodatkowe zajęcia edukacyjne pozwalające na dodatkową naukę: **(1) sieć społecznościowa** – zajęcia e-learningowe w kontaktach z grupą/społecznością w sieciach społecznościowych, grupach dyskusyjnych; **(2) Kawiarnie językowe** w bibliotekach (wolontariusze, bibliotekarze itp.); itp.

Przygotowanie kursu w ramach nauczania zdalnego

Podczas przygotowywania zajęć w ramach kursu zdalnego warto podjąć następujące kroki:

1. Wybór platformy internetowej. Na początku należy wybrać platformę do prowadzenia zajęć online
2. Wymagania technologiczne. Jako nauczyciel zarządzasz kursem, tworzysz materiały, transmitujesz lekcje, wchodzisz w interakcję ze starszymi uczniami i oceniasz ich pracę. Do skutecznej nauki nauczyciel i starsi uczniowie potrzebują również laptopów, komputerów stacjonarnych lub profesjonalnych tabletów.
3. Szkolenie wprowadzające/pilotażowe. Część pierwszych zajęć należy przeznaczyć na oswojenie starzych uczniów z obsługą narzędzi tele-informatycznych. Może to zająć nawet połowę pierwszej lekcji; w taki sposób można zaoszczędzić czas poświęcany na wyjaśnianie różnych kwestii poszczególnym osobom.
4. Zasoby. Należy przeanalizować potrzeby użytkowników i dokonać wyboru tematu.
5. Cele nauczania. Przyzwyczajenie się do nauki w trybie zdalnym może sprawić starszym uczniom trudność, zwłaszcza gdy dołączają do zajęć będąc w domu. Zaleca się, aby nauczyciele wprowadzili starszych uczniów w cel lekcji, rozpoczynając wszystkie zajęcia od omówienia celów nauczania.
6. Tworzenie rutyny. Zaleca się rozpoczęcie od ćwiczenia na rozgrzewkę, które angażuje wszystkich starszych uczniów (gra, powtórka lub kilka pytań do dyskusji skupiających się na kilku starszych uczniach), a następnie przejście do celów zajęć i oceny prac domowych lub prac projektowych. Zaleca się także łączenie nauki z pobudzającymi grami, robienie małych przerw oraz umożliwienie starszym uczniom dzielenia się swoimi pomysłami.
7. Przekazywanie poleceń. Zaleca się przekazywanie poleceń wszystkim starszym uczniom w formie ustnej i pisemnej. Można także poprosić starszych uczniów, aby potwierdzili za pomocą okienek na czacie, że rozumieją polecenia w oknach czatu i zachęcić do skonsultowania się z innymi, jeśli nie są pewni co należy robić.
8. Zarządzanie klasą. W trybie zdalnym można zarządzać klasami łatwiej niż klasami niewirtualnymi.

a. poproś starszych uczniów o wyciszenie mikrofonów podczas przekazywania informacji;

b. poproś starszych uczniów o zamknięcie wszystkich innych okien na swoich komputerach, aby skupili się tylko na twoich zajęciach.

c. poproś starszych uczniów, aby zapisali swoje pytania na czacie – publicznie lub prywatnie – aby w ciągu lekcji czuli się komfortowo i aby czuli, że mogą liczyć na pomoc nauczyciela.

9. Angażowanie starszych uczniów. Podczas nauki zdalnej z wykorzystaniem kamery trudniej jest nawiązać kontakt ze starszymi uczniami. Dlatego zaleca się:

a. pewną przesadę w ekspresji i tonie głosu, dzięki czemu starsi uczniowie zachowają czujność i zainteresowanie tym, co zostało powiedziane;

b. zwracanie się z prośbą do każdego starszego ucznia w klasie, aby odpowiedział na pytania nauczyciela, wpisując odpowiedź w polu czatu;

c. wykorzystywanie narzędzi cyfrowych umożliwiających zabawę poprzez np. quizy i gry;

d. wykorzystywanie spinnera przy nominowaniu starszych uczniów do wykonywania zadań i zadawania pytań, w celu stworzenia atmosfery zabawy i budowania napięcia;

e. zastanowienie się, w jaki sposób zaangażować innych starszych uczniów za pomocą nieformalnych sposobów uczestnictwa w zajęciach.

10. Praca grupowa na zajęciach. Dzięki łączeniu różnego rodzaju zadań, zajęcia są interesujące.

a. dobierz starszych uczniów w pary lub grupy, w ramach których będą wspólnie pracować w wyznaczonych czatroomach;

b. możesz wchodzić i wychodzić z czatroomów, aby nazdorować przebieg wykonywania zadań. Może także przekazywać uczniom feedback, tak jak na tradycyjnych zajęciach.

c. pozwól starszym uczniom pracować nad wspólnym zadaniem pisemnym.

Nauka języka poprzez sztukę

Mówi się o kilku korzyściach płynących z nauczania zdalnego a związanych z wykorzystaniem sztuk wizualnych w nauczaniu języka. W jaki sposób istniejąca literatura, oparte na standardach ramy nauczania i wirtualne zasoby wykorzystujące Strategie Myślenia Wizualnego (VTS) i sztukę mogą wspomóc poprawę umiejętności językowych?

Strategie Myślenia Wizualnego wykorzystywane są do analizy dzieł sztuki w celu zwiększenia u starszych uczniów umiejętności w zakresie mówienia i pisania. Wykorzystują Strategie Myślenia Wizualnego stawiamy uczniom trzy pytania:

- Co się dzieje na obrazku?
- Co sprawia, że opisujesz go w taki, a nie inny sposób?
- Co jeszcze możemy na nim znaleźć?

Z ustnych i pisemnych wypowiedzi starszych uczniów na temat różnych dzieł sztuki wynikło, że uczniowie wykazują większe umiejętności w zakresie krytycznego myślenia i większą świadomość kulturową, lepiej też współpracują z rówieśnikami. Przykłady w **Załączniku 7.1.**

Nauka języka poprzez oglądanie krótkich filmów

Badania wykazały, że krótkie filmy stanowią znaczącą pomoc dla nauczycieli języków; pomagają także uczniom w rozwijaniu wiedzy o języku i świadomości kulturowej. Krótkie filmy mają przeróżną postać: mogą to być reklamy, zwiastuny filmów, teledyski, animowane historie lub historie przedstawione w formie filmu. Krótkie filmy są formą sztuki, która pozwala artyście przekazać wiele treści w krótkim czasie za pomocą dialogów, muzyki, obrazów i dźwięków. Uczniowie mogą w dowolnym momencie rozpocząć i zatrzymać odtwarzanie krótkiego filmu. Co więcej, ponieważ są one krótkie, stanowią świetne ćwiczenie umiejętności słuchania i myślenia w języku angielskim, nawet jeśli uczniowie nie mają dużo czasu na naukę. Krótkie filmy świetnie nadają się do nauki wielu nowych słówek i zwrotów w krótkim czasie.

1. **Dźwięki paralingwistyczne** i język ciała — filmy mogą pomóc uczniom zrozumieć obce słowa i wyrażenia, dając im różne wskazówki wizualne i słuchowe, takie jak mimika, mowa ciała i dzwięki paralingwistyczne (dyszenie, jęki, westchnienia).

2. **Wnioskowanie na podstawie dźwięku** – zmiany w muzyce, dźwiękach w tle lub wykorzystaniu efektów pozwalają uczniom na przewidywanie rozwoju fabuły i używanego języka.

3. **Dokładna wymowa** - w tradycyjnych podręcznikach i tekstach do nauki języka rozmowy mogą wydawać się nieco zawiłe.

4. **Posługiwanie się językiem w sposób, w jaki robi to jego rodzimy użytkownik –** słuchając dialogów uczniowie zapoznają się także z brzmieniem autentycznych rozmów oraz językiem i słownictwem codziennym.

Nalezy postępować zgodnie z przedstawionym w załączniku 8. 2 przykładem lekcji zawierającej krótkie filmy oraz **Załącznikiem 7.3.** o materiałach w postaci filmów krótkometrażowych.

Nauka języka poprzez muzykę

Następujące umiejętności językowe można poprawić dzięki wykorzystaniu muzyki: rozumienie ze słuchu, czytanie ze zrozumieniem, używanie słownictwa, mówienie, płynność, używanie struktur gramatycznych. Słuchanie muzyki jest przyjemne i pozwala stworzyć miłą atmosferę. **Istnieje różnica między po prostu słuchaniem anglojęzycznych piosenek a uczeniem się z nich.** Muzyka w naturalny sposób sprzyja nauce i zapamiętywaniu. Gdy muzyka „zostaje w głowie" – odgrywa rolę w pamięci krótko- i długoterminowej. W ten sposób pomaga nam nauczyć się słów, zwrotów i gramatyki, kierując naszą uwagę na wymowę. Nasz związek z muzyką jest bardzo silny i niezwykle satysfakcjonujący; muzyka wpływa na nasze emocje, ułatwiając zapamiętywanie.

Przemyślany dobór muzyki jest niezbędny: zależy od wieku ucznia, poziomu znajomości języka i zainteresowań muzycznych. Heavy metal może nie być najlepszym gatunkiem muzycznym na początek - wokaliści nie wymawiają tekstu wyraźnie.

Muzyka może także zachęcać do dyskusji, w której możemy przedstawić swoją opinię na określone tematy.

Rysunek. 7.2. Nauka języka poprzez muzykę

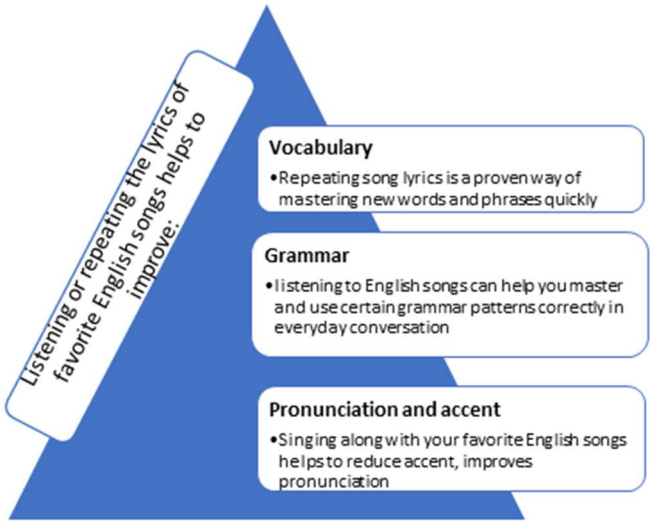

7.1	7.1
Language learning through music	Nauka języków poprzez muzykę
Listening or repeating the lyrics of favorite English songs helps to improve:	Słuchanie lub powtarzanie tekstów ulubionych piosenek po angielsku pomaga poprawić:
Vocabulary Repeating song lyrics is a proven way of mastering new words and phrases quickly	Słownictwo Powtarzanie tekstów piosenek to sprawdzony sposób na szybkie opanowanie nowych słów i fraz
Grammar Listening to English songs can help you master and use certain grammar patterns correctly in everyday conversation	Gramatykę Słuchanie piosenek po angielsku może pomóc w opanowaniu i prawidłowym stosowaniu pewnych wzorców gramatycznych w codziennej rozmowie
Pronunciation and accent Singing along with favorite English songs helps to reduce accent, improves pronunciation	Wymowę i akcent Śpiewanie ulubionych piosenek po angielsku pomaga zredukować rodzimy akcent, poprawiając wymowę

Nauka języka poprzez opowiadanie historii

Opowiadanie historii to praktyczne i bardzo skuteczne narzędzie do nauki języków. Jest to jedna z najstarszych form komunikacji międzyludzkiej i skuteczne narzędzie w rozwoju umiejętności językowych również w języku obcym lub języku drugim. Korzyści płynące z opowiadania historii to:

1. Poprawa wymowy.
2. Poszerzenie zasobu słownictwa.
3. Poprawa gramatyki (umiejętności słuchania, czytania i pisania).
4. Większa pewnośc siebie podczas mówienia w języku innym niż ojczysty.
5. Bardziej aktywny udział w procesie nauki języka.

Opowiadanie historii może okazać się skuteczniejsze niż tradycyjne metody nauczania języków przy użyciu podręczników. Kiedy uczymy umiejętności językowych w zabawny, angażujący sposób, uczniowie słuchają opowieści z większą uwagą, wykazują też większe zainteresowanie mówieniem, pisaniem i czytaniem. Historie można opowiadać w formie:

1. Papierowej
2. Ustnej
3. Cyfrowej

Oprócz tradycyjnych opowiadań drukowanych i opowiadań w formie ustnej, w nauczaniu drugiego języka wykorzystuje się również opowiadania cyfrowe. W cyfrowym opowiadaniu historii wykorzystuje się programy komputerowe, które pozwalają uczniom tworzyć własne hsitorie w oparciu o osobiste doświadczenia. Cyfrowe opowiadanie historii stanowi połączenie obrazów komputerowych, tekstu, nagranej narracji dźwiękowej, klipów wideo lub muzyki. Ważniejsze od technologii jest jednak opowiadanie historii przez ucznia. Technologia może jedynie tę opowieść wzbogacić.

Rysunek. 7.3. Digital storytelling (Cyfrowe opowiadanie historii)

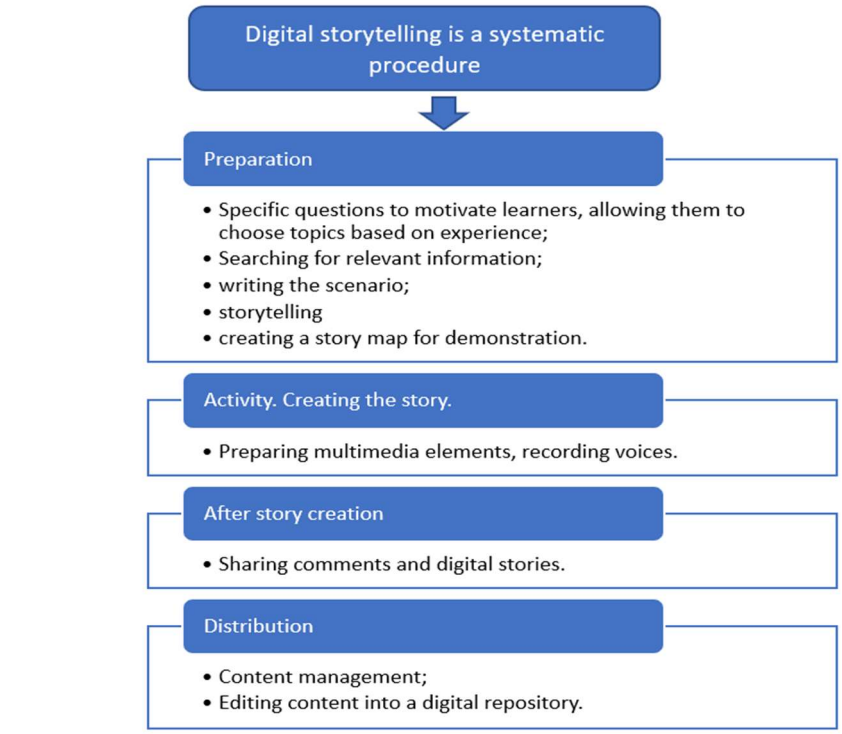

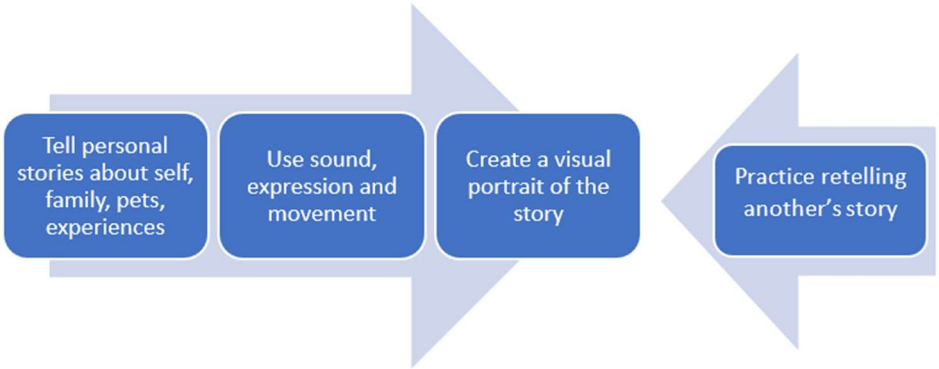

7.3	7.3.
Digital storytelling	Cyfrowe opowiadanie historii
Digital storytelling is a systematic procedure	Cyfrowe opowiadanie historii jest procedurą systematyczną
Preparation - Specific questions to motivate learners, allowing them to choose topics based on experience; - Searching for relevant information; - Writing the scenario; - Storytelling; - Creating a story map for demonstration.	Przygotowanie - Konkretne pytania motywujące uczniów, umożliwiające im wybór tematów w oparciu o własne doświadczenia; - Wyszukiwanie odpowiednich informacji; - Pisanie scenariusza; - Opowiadanie historii; - Tworzenie mapy fabularnej do prezentacji.
Activity. Creating the story.	Ćwiczenie. Tworzenie historii.

- Preparing multimedia elements, recording voices.	- Przygotowywanie elementów multimedialnych, nagrywanie głosów.
After story creation - Sharing comments and digital stories.	Po stworzeniu historii - Wymiana komentarzy i cyfrowych opowieści.
Distribution - Content management; - Editing content into a digital repository.	Dystrybucja - Zarządzanie zawartością; - Edycja treści w repozytorium cyfrowym.
Tell personal stories about self, family, pets, experiences.	Opowiadanie osobistych historii o sobie, rodzinie, zwierzętach domowych, doświadczeniach.
Use sound, expression and movement Create a visual portrait of the story.	Użycie dźwięku, ekspresji i ruchu Stworzenie wizualnego portretu historii.
Practice retelling another's story.	Ćwiczenie polegające na powtarzaniu historii innych osób.

Nauka języka poprzez quizzy i gry

Aby starsi uczniowie wynieśli z nauki zdalnej jeszcze więcej, warto by wizualizowali sobie process nauki. Połączenie różnych aktywności w toku nauki jest gwarancją sukcesu. Zabawa, która zachęca do nauki ułatwia pogłębianie wiedzy i zapamiętanie już przyswojonych wiadomości. Twórczym sposobem na angażowanie i skupienie uwagi starszych uczniów jest nauka poprzez gry i quizy. Wcześniej zaplanowane gry i quizy pozwalają zastosować zdobytą wiedzą w praktyce. Uwzględnienie ich w planie zajęć pomaga zmniejszyć stres towarzyszący nauce nowego języka.

W grach chodzi nie tylko o zabawę.. Korzystając z gier w trakcie zajęć należy pamiętać, że korzystamy z nich z określonego powodu. Pomagają one uczniom doświadczyć języka, nie zaś jedynie uczyć się języka.

Rysunek 7.4. Korzyści płynące z grania w gry

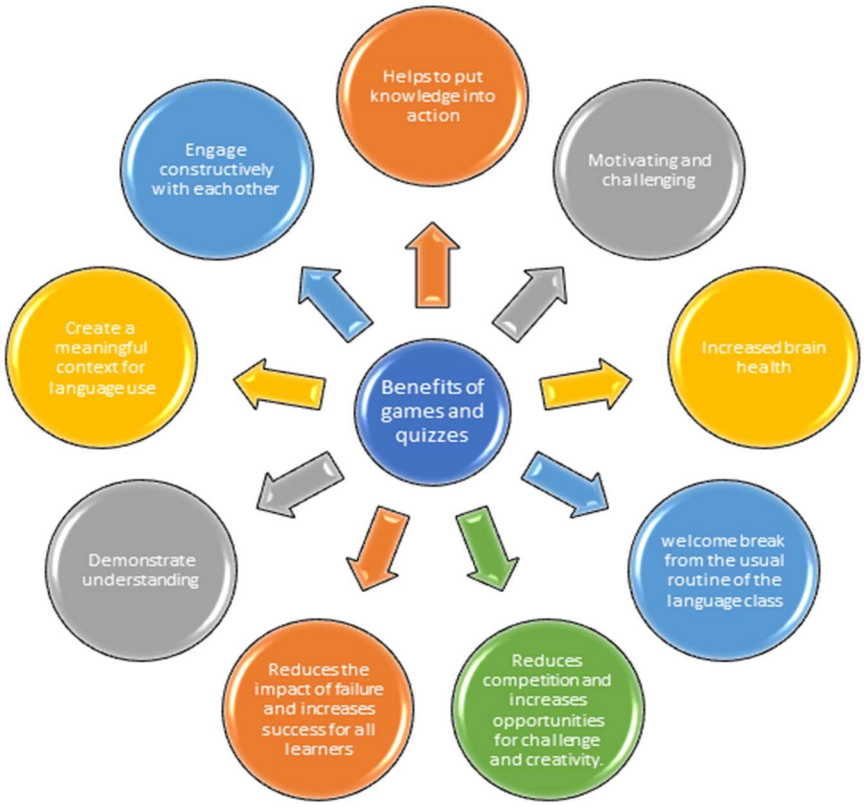

7.4	
Benefits of games	Korzyści płynące z grania w gry
Benefits of games and quizzes	Korzyści z grania w gry i quizy
Helps to put knowledge into action	Pomaga przekuć wiedzę w działanie
Motivating and challenging	Motywują i stanowią wyzwanie
Increased brain health	Zwiększona stymulacja intelektualna
Welcome break from the usual routine of the language class	Miła przerwa od zwykłej rutyny zajęć językowych
Reduces competition and increases opportunities for challenge and creativity	Zmniejsza chęć rywalizacji i zwiększa szanse na podejmowanie wyzwań i rozwój kreatywności
Reduces the impact of failure and increases success for all learners	Zmniejsza wpływ niepowodzeń i zwiększa powodzenie wszystkich uczniów
Demonstrate understanding	Stwarza możliwości, by wykazać się empatią
Create a meaningful context for language use	Tworzy wartościowy kontekst do używania języka
Engage constructively with each other	Zapewnia konstruktywne interakcje

Gry odgrywają istotną rolę w trakcie lekcji języków obcych, mimo że wielu nauczycieli nie zdaje sobie sprawy z tego, że granie w nie jest strategią uczenia się. W procesie uczenia się starszych uczniów gra w gry przynosi wiele potencjalnych korzyści. Po pierwsze, dzięki grom lekcja nie jest zwyczajna i nudna. Przeciwnie, gry pozwalają stworzyć przyjazne środowisko, w którym starsi uczniowie i ich nauka są najważniejsze. Gry zawsze są dla uczniów bodźcem do zabawy, więc, w przeciwieństwie do materiału omawianego na wielu zwyczajnych zajęciach, cieszą się ich zainteresowaniem. Nawet uczniowie nieśmiali i niechętnie uczestniczący w zajęciach często reagują na gry pozytywnie. Dzięki temu starsi uczniowie są bardziej zmotywowani, chętniej angażują się w zajęcia i chętniej pracują dalej.

Gry umożliwiają ćwiczenie różnych umiejętności językowych: mówienia, pisania, słuchania i czytania. Zachęcają starszych uczniów do interakcji i komunikacji. Tworzą istotny kontekst, w którym można używać języka. Ponieważ motywują, angażują i wzbudzają zainteresowanie uczniów treściami językowym, klasyczne gry, takie jak Memory i wyścigi do tablicy są stałym elementem nauczycielskiego repertuaru.

Gry przeznaczone do nauki języków obcych można traktować jako ramy zapewniające istotny kontekst nauki języka. Dzięki grom starsi uczniowie mogą zacząć lepiej rozumieć język angielski w mowie i piśmie, nauczyć się nowych słów, struktur, wymowy i ortografii, doskonale się przy tym bawiąc.

Często się zdarza, że porozumiewając się w języku obcym dorośli denerwują się bardziej niż dzieci. Gry pomagają im używać języka w bardziej kreatywny i spontaniczny sposób, przezwyciężyć nieśmiałość, zwiększają także umiejętności komunikacyjne. Bardzo ważne jest stworzenie przyjaznego środowiska, w którym uczeń może zadawać pytania, w którym nie boi się popełniać błędów i wyrażać swoich opinii.

Kiedy korzystać z gier/quizów:

- **Przed** rozpoczęciem lekcji można wykorzystać gry w ramach rozgrzewki; quiz stanowi dobre wprowadzenie do wykładu lub dyskusji na temat materiału.

- **Podczas** lekcji gry stanowią dla starszych uczniów przerwę w zmaganiach ze złożonym tematem; gra może stanowić miłą przerwę od ćwiczeń;dzięki niej nauka może przynieść efekty szybciej, a atmosfera na zajęciach staje się bardziej radosna.

- Gry i quizy mogą także stanowić **część planu lekcji.**

- **Na koniec zajęć**, gdy zostało kilka minut – gra może pomóc uczniom odprężyć się, utrwalić zdobytą wiedzę, umożliwić powtórzenie materiału.

Załącznik 7.6. zawiera przykłady gier i quizów. Załączniki 7.7 i 7.8. zawierają listę przydanych narzędzi informatycznych do nauki cyfrowej.

Bibliografia

Arnason, H., Valgeirsdóttir, H. (2015). Why do people with little formal education not participate in lifelong learning activities? The views of adult educators.

Carré, P. (2005), L'apprenance, vers un nouveau rapport au savoir. Dunod.

Legault, L. (2016). Intrinsic and extrinsic motivation. Encyclopedia of Personality and Individual Differences.

Louche, C., Bartolotti, C. & Papet, J. (2006). Motivation intrinsèque et présentation de soi à différentes instances dans une organisation. Bulletin de psychologie.

Villarini, A., La Grassa, M. (2010), Apprendere le lingue straniere nella terza età, Guerra.

Höhne, S. (2015). *Lernpsychologie. Lernen und Gedächtnis – einfach erklärt. Konstruktivismus.* Gesehen: http://www.lernpsychologie.net/lerntheorien/konstruktivismus (accessed: 03.06.2021)

Meir, S. (2006): *Didaktischer Hintergrund. Lerntheorien* Gesehen: https://lehrerfortbildung-bw.de/st_digital/elearning/moodle/praxis/einfuehrung/material/2_meir_9-19.pdf (accessed: 04.06.2021)

Vontobel, P. (2006). *Didaktisches Design aus lernpsychologischer Sicht.* Gesehen: https://www.sciencetonic.de/media/015_digimedia/050_konzepte/LIT_0210_Didaktisches_Design_Vontobel_2006.pdf (accessed: 04.06.2021)

Western Governors University (WGU) (2020). Five Educational Leaning Theories. Gesehen: https://www.wgu.edu/blog/five-educational-learning-theories2005.html#close (accessed: 04.06.2021)